

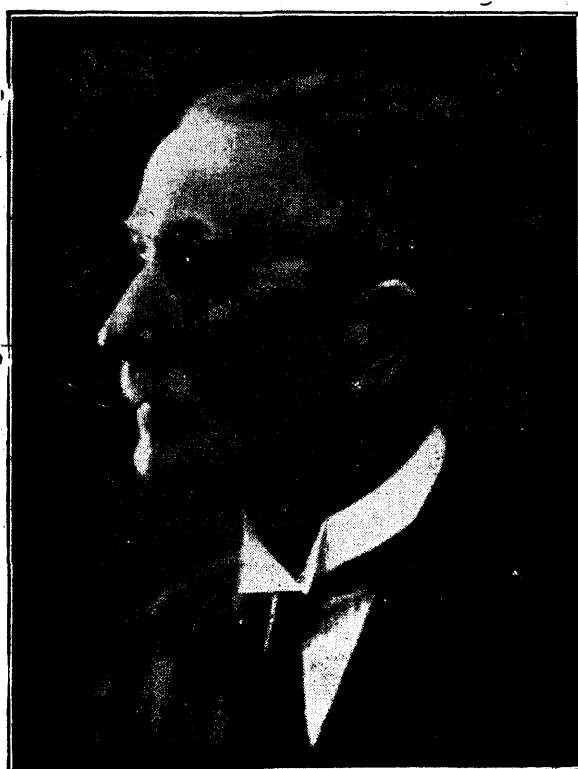
HIND
40
SENTI

ROMAAN

JUUBELINUMBER 1922-1932

No

7

Kirjanik **Peeter Grünfeldt**
10 aastat ajakirja „Romaani“ toimetaja

Fr. K. Kõrtsmõõli kirj.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

SP
7594

KIRJASTUS-OSAÜHISUS „ARENG“
TALLINN, 1932. A. XI. AASTAKÄIK.

ROMAAN Nr. 7

SISU:

H. Haljaspõld: Kümme aastat „Romaani“.

W. Marken: Raadiomees.

Edward Welle-Strand: Rataste all.

Ervin Stranik: Elamus kõrbes.

Ferenc Herczeg: Mereröövel.

W. Heydrich: Karujäljed.

Arnold Liiv: Kohtumõistja.

Jakob Liiv: Laulu võim.

Albert Haig: Unustavus.

J. Kalnoki: Kurg ja harakas.

Aleksey Dolgoshev: Isamaa eest.

Thea von Harbou: Kes meie järel tulevad.

Tõtt ja nalja.

Romaan'i

tellimishinnad:

12 kuud (24 nr-t)	Kr.	7.50
9 „ (18 „)	„	6.—
6 „ (12 „)	„	4.—
3 „ (6 „)	„	2.—
2 „ (4 „)	„	1.50
1 „ (2 „)	„	—80
Üksiknumber	„	—40

„ROMAAN'i“ talitus

Tallinn, Vene tän. 13,
telefon 437-18.

Mõistatus

Nr. 7 (241).

Maagiline õnnearvu ruut.

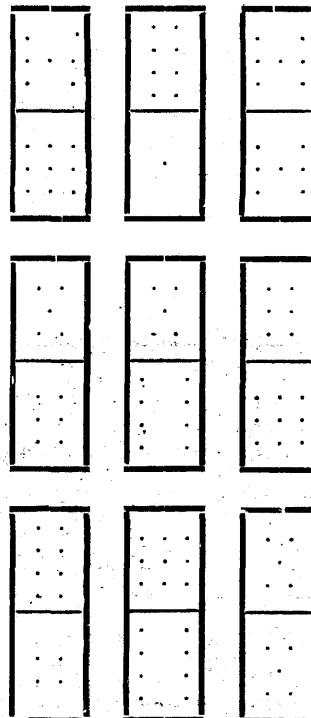
Jagage arvud 374, 376, 377, 377, 378, 379, 380, 382, 384, 385, 388, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 398 ja 399 nõnda tühjadesse 20 ruutu, et kõik püst-, vesiloodis- ja ka diagonaalread annavad arvu 1932.

	381		385
		388	
	387		391

Lahendus ilmub Romaan nr. 9 (243).

Lahendus

Nr. 5 (239).

Romaan

Nr. 7 (241)

Aprill 1932

XI. aastakäik.

Kümme aastat „Romaani“

Herbert Haljaspõld.

Meie tookordsete ajalehtede piiratud ruum ja maailmasõja hunnikuudised laialivalguva reportaashiga lämmatasid teatavasti maailmasõja algpäevil meie lehtede joonealuse, kus seni esikohal oli seisnud „järgnev romaani“. Rahvaliku või n. n. ajaviite romaani ärajätt rõõmustas nii mõndagi kirjandusfanaatikut ja ennustati suurt tõusengut raamaturoomaani alal. See tõuseng jäi tulemata — mitte vaid sõjalise kitsikuse põhjusil, vaid vist veelgi enam see tõttu, et ilma joonealuse-romaanita pidi loomulikult veelgi enam vaibuma huvi kirjanduse vastu, eriti kui arvesse võtame aja (sõja- ja järgneva revolutsiooni-) enda romantikast küllastatud põnevust. Kuid kirjandusfanaatikute rõõmuks jäid kõik lehed uuele põhimõttele truuks ka iseseisvuse esimesil aastail, kui kõrvale jätta väike erand okupatsiooniaegses eestikeelses ja saksameelses päevalehes.

Siis tuli „Romaan“ märtsikuu lõpul (kandis küll 1. aprilli kuupäeva) a. 1922. Loomulikult olid väljaandjad (kelledeks olin tookord mina ja praegu Ameerikas viibiv Peter Looke), eriti aga meie seljataga materjalisalvega seisev Peeter Grünfeldt, kõik kalkulatsioonid ehitanud rahvas elavale tarbele odava kirjanduse ja põneva, kuid seejuures väärtusliku jutumaterjali järele, ilma et meie endid oleksime lasknud eksitada ajalehtedes siin-seal vilkuvatest targutustest. Tuli „Romaan nr. 1“, ja selgus, et meie kalkulatsioonid olid põhjendatud, sest uus ajakiri lõi omale kohe esimese numbriga suure tiraashi ja kindla lugejaskonna. Või aitas osalt ehk ligi seegi, et just esimese numbril ilmumise päeval, kus avaldamisele m. s. tuli Thea von Har-

bou romaani „India hauasammas“, seesama „India hauasammas“ tuli kino „Kasinos“ linale. Tolleaja parim film, mis tänavugi veel (kümme aastat hiljem) meelitas Tallinna kinodesse kokku arvutu hulga rahvast, oli kõikjal kõneaineks, ja kõik olid ühtlasi ka romaani ja „Romaani“ lugejad. Igatahes, olgu kuidas on, meil oli edu. Edu oli teistele seevõrra üllatav, et vaevalt saime paar numbrit välja — kui juba kogu Eesti ajakirjandus avas joonealuse uuesti ja pani järgnema „romaani“. Meile tähendas see ehk pisut võistlust, kuid meie „revolutsioon“ oli annud lugejale tagasi ta õiguse ajalehe-romaanile.

Siis tuli veel ligi kolmandaks väljaandjaks Heinrich Lagus. Peter Leokesega olime meie ettevõtte avanud täitsa rahata, aga kuna kirjastustegevus tasub end pikajaliselt ja nõuab kapitali, siis leidsime rahamehe H. Laguses, kes tõi ligi esimesed 100.000 marka sularahas.

Seesmisest tööjaotusest „Romaani“ algpäevil meelestub mulle, et mina esimestele numbritele kirjutasin alla „väljaandjana ja vastutava toimetajana“. Peter Looke kujutas endast ärijuhti, kuna kogu sisu tuli nii valikult kui tõlkelt Peeter Grünfeldt'ilt, kelles olime nii leidnud küll tegeva ja tegelikugi toimetaja, veelgi enam aga lehe finanseerija oma esialgu võlgjääva honorariga. Mõne numbril järele figureeris juba väljaandjana kirjastus „A r e n g“, ja 1923. a. lõpul kustus minu nimi vastutava toimetajanagi, andes ruumi sellele, kes seda ja kõike muud toimetamisega ühenduses olevat tööd algusest saadik tegelikult oli teinud ja kes kirjutab alla tänaselegi numbrile.

1924. a. korraldati kirjastus „Arenɡ“ ümber kirjastus-osa ühisus „Arenɡuks“, sest algaastaist väljajõudnud ettevõtte vajab edaspidiseks kasvamiseks rohkem tööjõudu, omakapitale, et suuta vastupanna areneva aja nõuetele. Ja tänase päevani on sündinud ajakirja „Romaani“ ilmumine o.ü. „Arenɡu“ hoolet ja kuluga, ja vana „Arenɡu“ pere on paisunud endisest palju suuremaks.

Nii „Arenɡu“ ja „Romaani“ väline elukäik selle kümne aasta jooksul. Aga vaatamata vist „Romaani“ ainelinele kindlustamisele tugeva seljataguse näol, poleks meie vist jõudnud tänase tähtpäevani, mis on haruldane Eesti ajakirjade-peres, kui „Ro-

tulev materjal oleks kasvatavalt väärtuslik niihästi sisult kui vormilt, et ta oleks kõlb- las ja hea, nii et teda võiks lugeda anda ilma eeltsensuurita ka kõige nooremale perekonnaliikmele.

Teiseks nõudeks jäi, et valik oleks võimalikult mitmekesine ja rahvusvaheline, et sellega anda rahvale ülevaadet maailmarahvaste kirjandusest, tegevusest, elust ning mõtteilmast ja samal ajal murda seni ainuvalitsenud saksa kirjanduse mõju meie raamatuturul.

Kolmandaks püstitati nõudmine, et kõik „Romaanis“ avaldamisele tulevad teosed oleksid pealeüldväärtuslikkuse ka mõiste-

Kirjastusühisuse „Arenɡ“ (ajakirja „Romaani“) asutajad (vasakult paremale) H. Haljaspõld, P. Leoke, H. Lagus.

maani“ kogu möödunud kümne aasta jooksul poleks kannud juba alul ülesseatud juhtmõtted, poleks kannud ta sisu.

„Romaan“ ei tekkinud maailma vaid lihtsa opositsiooni, jonn, pärast, ei, ta tuli selgest äratundmisest, et rahval on õigus rahvaliku, kuid seejuures väärtusliku kirjanduse peale.

Esimesest numbrist saadik pandi maksma kindlad juhtmõtted, mille järele ajalehte tuli toimetada, ja neist juhtmõtteist oli seda hõlpsam kinni pidada, kuna nende teostajaks on tegelikult olnud nende algataja ise — seda tänase päevani.

Esimene nõue oli, et kõik avaldamisele

tavad laiemates kihtides, ja et tõlgete keel peab olema sorav ning rahvalik.

Tänu sellele sisukorraldusele, peamiselt aga sisu korda läinud valikule, millega tänini täitsa rahule on jäänud vist kõik need, kes „Romaaniga“ on kaasas sammunud möödunud kümne aasta jooksul või kes „Romaaniga“ sama aja jooksul on liitunud, — ongi „Romaan“ jõudnud oma tänase juubelpäevani.

Aga ka tänu rahva lakkamatule poolehoiule võib „Romaan“ alustada oma teist aastakümnet.

Annaks Jumal, et seegi aastakümme mööduks sama edukalt kui esimene!

Raadio-mees.

Saksa kirjanik **V. Markeni** romaan

7

„Ei, kõik on otsas. Minu naine jääb oma lahutusnõude juure!“

„Armas sõber, seda ei oleks ma uskunud!“

Rainer tõmbas sügavasti hinge. Vali oli ta nägu, kui ütles:

„Saatus! Pean leppima. Nii kibe kui see on. Ja tahan töötada!“

„Seda peate! Ent mina usun ometi, et kõik veel muutub heaks!“

„Mina seda küll ei julge uskuda. Andke mulle tööd, härra intendant. Ainult see on mul veel. Ja ma tahan näha, kas ta mind kibedusest üle aitab. Ja minu kunstiraasuke näidaku, kas tal on jõudu. Andke mulle tööd, ükskõik millist. Avalikkust ma nüüd enam ei karda. Kõik inimesed tunnevad mind ja on mu südant näinud kõigis ta piinas. Olen saanud vastu tahtmist osake-seks avalikkuses. Temale kuulub mu süda ja selle pidagu ta omale, sest kellelgi teisel ei ole sellele enam õigust!“

„Ja lapsed, härra Markgraf?“

„Lapsed,“ vastas Rainer pehmesti. „Tahan viibida tihti nende juures. Alati peab neil käepärast olema isaarmastus ja ema-armastus ühtlasi.“

Schulenberg mõistis teda.

„Härra Markgraf, millal tahate teenistust jälle alata?“

„Kohe, viibimata, kui see on võimalik! See on mulle tänutundeks, et mind nii paljud pooldasid. Tahan seda neile tasuda, nii hästi kui seda suudan. Minu ülesanne olgu neid ühendada suureks südameühinguks, mille teenistuses meie vahelülks on ringhääling. Teiega koos, härra intendant!“

„Minuga koos! Ma tänan teid, härra Markgraf!“

— — —

Õhtul asus Rainer jälle teenistusse.

Esimene tegu oli tal tänuavaldus kuula-jaile, kes temale nii üllatavalt rohkesti olid avaldanud oma sümpaatiat. Ta kõneles ligi veerand tundi ja avaldas ühtlasi ringhäälingu kõrge ülesande tunnistuse. Sügav tõsidus ta hääles oli süvenenud, samuti südamlikkus. Iga sõna tuli ta südame ausamast veendumusest.

Siis algas sümfooniakontsert.

Ka Layka istus saalis ja oli särasilmil kuulanud; ta andus muusikale ja unistas sellest, et ta kord ise siin võib mängida.

Tal oli nüüd jälle hea viiul, millel oli tore toon. See oli intendandi kingitus.

Age Börne rõõmustas nähes, et Rainer jälle oli toibunud. Kui ta tema, Layka ja oma isa seltsis õhtust sõi, kuulis ta, kuidas Rainer kõneles oma töökavatsustest.

Ta silmad särasid rõõmust, et Rainer enese jälle oli leidnud, kuna Age oli kartnud, et ta sellest löögist võib olla enam ei toibugi. Rainer oli küll tõsisem kui muidu, aga ta olevus paistis talle kindlamana, sihti saavutamamana.

„Nüüd mõtlete vististi jälle oma kunstile, härra Markgraf! Vististi on meil rõõm teid varsti jälle kuulda mõnes näitemängus, võib olla isegi laval?“

„Seda näeme. Kõik on saanud teiseks. Võimalik, et seda nüüd teen, kui mind palutakse ja see mu ametiga sobib.“

„Seda tohin ma ometi professor Reinhardtile jutustada?“

„Teie tohite kõik! Mina avalikkust enam ei karda. Mul on vaid üks mõte veel: luua, töötada, sest elu teist külge minul enam ei ole.“

„Teist külge! Mis te sellega mõtlete, härra Markgraf?“

„Armastust, preili Age. See on mulle surnud. Sest inimene, kes mulle oli kõik, on minust lahkunud. Mina vajan vaid tööd, et suudaksin unustada.“

Age noogutas vaimustatult pead.

„Tööd, jah, loomingut, härra Markgraf, mul on teiega ühed tunded. See on meie elu ühine rõõm — loomingurõõm! Ja mulle tähendab see veel rohkem, kui tohin loota, et teiega koos võin mängida.“

„See võib varsti tulla. Usun, teie isa muigab nii kahtlaselt — temal on vististi juba kindlad kavatsused.“

Seeliger naeris.

„Vististi, jah. Intendant ütles mulle eile: mina võin teid mõne mängu osalisena kaasa tõmmata, ja ma ütlen, seda õigust tahan ma tublisti tarvitada. Võimalik, et meie kuulajaid sellega juba tuleval nädalal rõõmustate. Ka Age on selles oma osa.“

„Mis on selle tüki nimi, isa?“

„Gerhart Hauptmanni „Üksikud inimesed“. Kas selles ei leidu osa, mis teile toredasti sobib?“

Rainer raputas pead.

„Ei, nüüd mitte, härra doktor. See osa, nii ilus kui ta ongi, piinaks mind!“

„Seda ma mõistan,“ ütles Age.

Neiu tundis kogu õhtu, kuidas noore Layka silmad kogu õhtu temal viibisid. Ja kui ta talle otsa vaatas, nägi ta seal imetlust. Ja rõõmustas sellest.

Aga temale oleks olnud tuhatkorda armsam, kui see oleks säranud Raineri silmis, sest temale kuulus kõik ta austus ja poolehoid. Juba esimesest tutvusest saadik tundis ta tema vastu lugupidamist, sest Raineril oli see, mis enamikul meestel puudub: tõsine mehelikkus.

Markgrafi selgus ja ausus vangistasid teda ikka jälle. Temaga oli lugu nagu ta isaga, kes Rainerist suurt lugu pidas, ainult selle vahega, et Agel selle tunde juure seltsisid veel naiselikud tunded.

Rainer mõtiskles oma ette, siis ütles ta:

„Olles alles noor, ikkasin ma kord seista laval ja mängida. Ja kummaline, esiotsa erutasid mind kõige tõsisemad osad, siis aga muutus asi äkki: mulle muutusid rõõmsad osad ihaldamiseväärseteks. Ja nüüd — selle järele, mis mul selja taga — ei tea ma õieti . . . , aga see osa peaks olema lohutusrikas, inimese osa, kes võib rõõmustada südameid ja jagada päikest. See kõlab võib olla kummalisena, kuid on siiski arusaadav. Iga inimene püüab sellest üle tõusta, mis tema küljes ripub.“

„Selline osa on mul ka teie jaoks, härra Markgraf, meie näitluses „Kaksteist õiglast.“ See on kellegi noore kirjaniku töö, kes on väga talendikas ja kellest ma usun, et ta võib veel palju ilusat anda. See on sulase Martini osa, kes on inimene, vaevatud ja koormatud, aga täie mahlaga, jõuline mees, kes ennast ei lase alla rõhuda.“

„Andke mulle see osa, mina tahan seda inimest mängida!“

„Oleme rääkind, härra Markgraf!“

— — —

„Tule, Layka,“ ütles Rainer järgmisel hommikul, „lähme professor Reinicke juure.“

„Meister Reinicke juure? Mina pean...“

„Tema juures õppima, mu poiss! Sinus peitub midagi. Ainult vead tulevad sealt kõrvaldada. Seda toimetab meister Reinicke. Sa pead õppima, väsimatult õppima. Võime on eelduseks igale kunstnikule. Sellele alles tuleb ehitada.“

Tänulikult järgnes Layka isale. Oli hele veebruaripäev täis päikest. Nad sammusid kõrvuti. Aeg ajalt silmitses Layka isa nägu. Nagu unes sammus ta tema kõrval.

Äkki ütles Rainer tasasti:

„Nüüd tuleb jälle kevad. Tuleb päike, tulevad lilled — ja seda on juba palju. Eeluse peab inimene tihti olema vähenõudlik.“

Layka noogutas. Ta mõistis seda resigneeritud, vaikset tooni, mis tihti ta isa olevusest ja kõnelemisest välja kajas.

Professor Reinicke võttis nad lahkesti vastu.

„Võin juba arvata, härra Markgraf, teie toote mulle õpilase.“

„Jah, härra professor. Usaldan oma poja teie kätte. Tehke temast mees, kes midagi võiks. Hea tahe tal on ja annet on tal ka, seda tean!“

Vana härra Reinicke, kel aga noored silmad, silmitses Laykat.

„Kas olete juba midagi õppinud, noor sõber?“

„Mitte veel väga palju, härra professor. Olin kaks aastat Budapesti konservatooriumis ja pool aastat Berliinis — see on kõik!“

„Hm! Mängige midagi!“

Professor võttis kalli viiuli ja andis Laykale. Noor kunstnik hakkas viiulit häälestama. Professor silmitses teda.

„Mis pean ma mängima, härra professor?“

„Mõne laulu, üsna lihtsa laulu. Kui tunnete — „Viimane roos.“

„Muidugi, härra professor!“

Layka võttis poogna ja algas.

Tähelepanelikult kuulasid mõlemad. Professori nägu ei tuksatanud.

„Ja nüüd ehk mõni teine Mozartist, või fantaseerige pisut.“

Layka kuulis sõna ja mängis ühe koha Mozarti viiulikontserdist.

„Hea,“ ütles professor Reinicke. „Annet teil on. Võtan teie oma kooli.“

— — —

Rainer jalutas pärnade all. Ta mõtted viibisid laste juures. Ent vasardav valu oli taandunud vaikselt resignatsioonile. Ta ei teadnud, kust see tuli, kuid temas elas jälle väike lootus, et praegune seisukord kord veel muutub heaks.

Ühe päeva oli ta Ingridi suhtes olnud peaaegu meeleheitel. Kõik ta südamekibedus tahtis laskuda armastatud naisele, ta laste emale. Ent siis võttis ta jõu kokku.

„Armastus võib muutuda vihaks,“ mõtles ta. „Aga kui tuleb tund, siis muutub ta jälle armastuseks.“

Seda usku kandis ta eneses.

Äkki kõnetas teda keegi härra. Rainer jäi seisma.

„Härra Markgraf!“ ütles sihvakas ja elegantne härra, keda võis arvata näitlejaks.

„Jah . . . , see ma olen!“
 „Lubage . . . Robert Forrest.“
 „Mul polnud veel seda au, härra Forrest!“
 „Oh, au on üsna minu pool. Mul oli rõõm teid vana aasta õhtul ringhäälingus tundma õppida. Olen härra Lammeli sekretär.“
 „Aa, nüüd meelestub! Kas härra Lammel viibib ikka veel Berliinis?“
 „Jah! Elab ikka veel Adlonis. Tema — ütlen seda vaid nelja silma all — tahab veel mõneks ajaks siia jääda, sest ta ka- vatseb siin filmida!“
 „Huvitav!“
 „Härra Markgraf, vabandage, kas olete ikka veel nagu enne eitaval seisukohal? Ma saaksin sellest aru, kuid ühtlasi kahet- seksin seda.“
 „Võimalik, et täna mõtlen teisiti. Olen püüdnud oma õnnetukest hoida, ei taht- nud oma ringkonnast väljuda, aga saatus mängib minuga teisiti ja sunnib mind mi- nema sinna, kuhu peame minema. Võima- lik, et kord lõpp meile selle kõige kohta seletuse annab.“
 Sekretär silmitses teda küsivana ja üht- lasi rõõmsana.
 „Kas tohin nüüd teie sõnadest mõista, et nüüd ehk nõus oleksite meie filmis üht peaosatendama?“
 „Kõik oleneb sellest, milline osa mulle antakse, sest mina pole näitleja, vaid võin mõne osa läbi elada.“
 „Oh, härra Markgraf, sellise osa te saate! Oleksin üliõnnelik, kui te — palun oma julgust andeks — härra Lammeli juure hot- teli Adloni minuga kaasa tuleksite.“
 Rainer mõtles järele.
 „Hea küll! Mul on kaks tundi aega. Võiks õieti kord vestelda.“
 Ärev sekretär kutsus taksiauto ja nad sõitsid koos Adlonisse. Sekretär juhatas Raineri konverentsituppa ja jooksis siis ise härra Lammelit kutsuma. —
 Lammel istus parajasti teelaual salga filmikunstnikkudega, kes olid Hollywoodist mänguvaheajal siirdunud Euroopasse.
 Forrest astus tuppa ja teretas härraseid elegandi kummardusega. Siis ütles ta Lam- melile:
 „Mr. Lammel, pean teid pooleks tunniks siit ära kutsuma.“
 „Külustus? Tulgu teine kord! Praegu pole lusti. Ikka veate minu juure inimesi...“
 Mr. Forrest kummardas Lammeli kõrva juure ja sosistas talle midagi.
 Hämmostusega nägid filmikunstnikud, kuidas Lammel püsti tõusis ja hüüdis:
 „Pole võimalik! Aga see on teine asi. Olen

teiega rahul, Forrest. Seda olete teinud hästi!“
 Ja nii ruttu kui ta lühikesed jalad luba- sid, lahkus ta toast.
 Forrest saatis teda ja tuli mõni minut hiljem käsi hõõrudes tagasi. i
 Filmikunstnikud asusid ringi ta ümber.
 „Olete teie aga Lammeli jooksma pan- nud!“ ütles kõmukujutleja Edgar Moore.
 „Nii ei ole ma teda veel kunagi näinud rattavat! Millise suure külalise te temale töite?“
 „Saladus!“ naeratas Forrest.
 See erutas teisi, eriti daamisid, veel enam. Isegi jahe, lähenematu Mechthild Barrys tõusis.
 „Minule ei jäta te vististi vastust and- mata! Kes ta on?“
 „Härra Rainer Markgraf!“
 Kunstnikud vaatasid üksteisele.
 „Aa, see suur kõneleja!“
 „Kel on jumalik hää!“ ütles Barrys suure lugupidamisega. „Kas õnnestub Lam- melil teda palgata?“
 „See võimalus on olemas, miss Barrys.“
 Järgnes elav mõtetevahetus.
 Getta Roseberry, noorte neidude väike, tore kujutleja, Mary Pickfordi tüüp, ainult blond, ütles ärevalt Mechthild Barrysele:
 „Ei tea, kas Lammel teda meile tutvus- tab? Olen ütle mata uudishimulik. Kas ta kõneleb inglise keelt, härra Forrest?“
 „Ei tea.“
 „Teie peate härra Lammelit mõjutama, et ta meile mr. Markgrafi esitleb!“ ütles suur Barrys Forrestile rõhuga.
 „Seal ei saa ma parata, miss Barrys!“
 „Ometi . . . , oodake, nii see läheb: kirjutan nimekaardile mõne rea ja selle annate härra Lammelile.“
 „Seda võin ma teha.“ — —
 Rainer vestles Lammeliga elavalt ja see pakkus talle kohe lepingut. Ent Rainer lükkas selle tagasi. Lubas esiotsa ainult ühes filmis kaasa mängida.
 Lammel oli nõus ja tegi kindla pakku- mise, milles oli mitu head nulli. Ta pakkus Rainerile ühe filmi eest 40.000 dollarit.
 Rainer noogutas. „Hea küll, võtan vastu, mängin . . . oma laste heaks, härra Lam- mel.“
 Forrest tõi kaardi. Lammel luges seda ja naeris.
 „Härra Markgraf, kas teeksite minu juu- res viibivatele kunstnikkudele — nende hulgas on ka Mechthild Barrys — selle rõõmu, et nad teid võiksid teretada?“
 „Kui see teile head meelt teeb, härra

Lammel, meelsasti. Aga ma olen tänav-
ülikonnas.“

„Sest pole viga. Oleme niisama koos.
Kas tohin paluda, härra Markgraf?“

Üheskoos astusid nad väiksesse saali.

Kõigi silmad rippusid suurima huviga
Raineri tõsisel näol.

„Kas tohin teile esitella mr. Rainer
Markgrafi, meie uut tähte?“

„Mitte tähte!“ tõrjus Rainer. „Tahan
teha, mis võin. Kas see nii kaugele ulatub,
ilmugu siis.“

Rainer rääkis inglise keelt nagu oma
emakeelt ja väga kõlavalt. Daamid olid
vaimustatud ja härrad silmitsesid teda lah-
kesti.

„Miss Mechthild Barrys!“

Rainer seisis suure kunstniku ees, kelle
kuulsus oli levinud kõikjal. Nad silmitsesid
üksteist ja nende silmad kiindusid teine-
teisse.

„Nüüd võin ma teid kord ometi tänada
rõõmu eest, mis teie kunst mulle tihti on
valmistanud, miss Barrys!“ ütles Rainer soo-
jalt ja suudles ta kätt.

Suur naiskunstnik kohmetas kergesti ta
sõnu kuuldes, sest Raineri sõnad kõlasid
ausana, ja midagi pole mõnusam kui süda-
mest tulev kiitus.

„Tõesti, mr. Markgraf? Teie suust kõlab
see mulle kahekordse väärtusega. Ja ma loo-
dan, et tohin teile varsti sedasama üteli-
da.“

„Ei tea. Andsin mr. Lammelile sõna ja
võtan ühe osa oma peale. Ei tea ju veel,
kas selleks sobin. Mõnikord arvan seda,
kuid asi tuleb teisiti.“

„Ei, ei!“ katkestas Lammel. „Siin mul
muret ei ole, mr. Markgraf. Ütlen siin nagu
teie hea Schulenberg: teie võite kõik! Miss
Barrys, teie teeb see vististi suurt rõõmu,
et võite mr. Markgrafi seltsis mängida?“

Barryse silmad särasid.

„Oo, see olgu ülesanne! Kas oma osa
tunnete juba?“

„Mr. Lammel jutustas juba mõnda. Usun,
et see mulle sobib. Aga ma pean paluma,
et minuga kannatataks.“

Väga kaua ja elavalt vesteldi, ja häm-
mastusega nägid filmikunstnikud, kuidas
lähenematu ja jahe Mechthild Barrys soo-
jaks muutus. Õhetavail põsil ja säravail sil-
mil kuulas ta Rainerit.

Rainer oli suureviisiline kõneleja, seda
mõõnisisid kõik; rõõm oli teda kuulata. Tema
organ oli täis imetaolist selgust, soe, õilis,
vähemagi segaduseta. Ja tema viisil oli ka-
rakter, ta isik pani enese esimesest hetkest

alates maksma. Vaevatumalt kiskus ta kõik
kaasa.

Kui ta lahkus, tänasid teda kõik. Lam-
mel ise saatis ta välja. Tagasi tulles koon-
dusid kõik ta ümber.

„Mr. Lammel,“ küsis väike Roseberry,
„kas mr. Markgraf on abielus?“

„Jah!“

„On tal ilus naine?“

„Ei tea, my darling! Aga seda ma arvan.
Selline mees kui Markgraf ei võta vististi
inetut naist. Peale selle on tal kaks, ei...
kolm last, kes pidavat talle olenia väga
armsad. Kas sellest aitab, miss Roseberry,
või pean teile veel ütlema...“

„Mis asja, mis asja?“ küsisid kõik.

„Et, proua Markgraf ennast oma mehest
tahab lasta lahutada!“

„Lasta lahutada?“ hüüdis Mechthild
Barrys. —

„Jah... , ta on tema juurest lahkunud.
Protsess on mööda... , aga naine ka läi-
nud! Ei taha enam. Miks? Mees on tõesti
süütu ja õigeks mõistetud, aga ma ütlen ju:
tont saagu naistest aru!“

„Teie peate meile temast veel rohkem
jutustama, mr. Lammel.“

„Ei, ei! Küsige juba Forrestilt. Kuulge,
Forrest, seda tegite hästi, nii on õieti!
Võta võimaluse sabast kinni!“

„Kirjutage mulle selle eest midagi mu
kulukontosse, mr. Lammel!“ naeris Forrest.

„Yes, mu poiss. Oleme rääkind. Saate
tsheki!“

Ütles ja tõmbus tagasi.

Forresti ümber koondusid kunstnikud. Ta
leppis ja võttis diivanil istet. Filmitähed
grupppeerusid maaliiselt ta ümber. Siis ta
jutustas. Tema oli protsessi käiku täpselt
jälgitanud ja leidis nüüd tänulikud kuulajad.
Tõsiselt lõpetas ta:

„Paljud ei oska sellist inimest kui mr.
Markgraf mõista, aga kindel on: tema on
haruldaste annetega mees. Ja ma usun, tem-
mast saab veel suur kunstnik.“

Mechthild Barrys püüdis neil minutitel
enesele kujutleda pilti naisest, kes kord
Raineri kõrval oli käinud. Ta oli oma elus
tunda saanud palju mehi, häid ja halbu,
õiglasi ja veiderdajaid, kuid ükski neist ei
olnud suutnud ta südant lõkkele ajada.

Nüüd teadis ta, milline see mees võis
olla, kes kord võib olla isegi Mechthild
Barryse võis omale võita.

— — —

Kui Rainer jõudis dr. Seeligeri korterisse,
leidis ta sealt Layka. See istus elutoas Age

seltsis ja jutustas talle särasilmil ja õnnelikult oma esimesest õppetunnist professor Reinicke juures. Palav soov kord suureks kunstnikuks tõusta pulseeris ta sõnades.

Age kuulas teda tähelepanelikult. Mõni-kord näis talle, nagu kõneleks Rainer. Ta leidis isa ja poja vahel ikka enam sarnadust. Mõtetes võrdles ta neid. Ja siis haaras teda kaastunne kidura poisi vastu. Puhtväliselt polnud pojal isa kooskõlalise olevusega midagi ühist. Ta jäi isast kaugele maha.

Rainer tuli tuppa ja teretas. Kätt andes.

„Teie käisite jalutamas, härra Markgraf?“

„Tulen otseteed Ablonist. Võtsin vastu Lammeli kutse ühe helifilmi jaoks. Pean katsed tegema. Ent enne pean rääkima intendandiga, kas see tehniliselt on võimalik.“

„Seal pole takistusi. Schulenberg on teie sõber ja teeb kõik.“

„Tahan ainult, et mu amet selle all ei kannataks. Armastan oma kutset nüüd rohkem kui iial enne. Kui ma suurele kuulajaskonnale kõnelen, siis on mul alati, nagu ulataks nende põuest minu juure tuhanded nägematud eied. Ja need eied soovad.“

„Jutustage meile ometi midagi lähemat, härra Markgraf,“ palus Age.

Rainer täitis palve ja jutustas oma kokusaamisest Forrestiga ja siis Lammeliga. Ta jutustas ka kohtamisest filmitähtedega Adlonis.

„Mechthild Barrys!“ hüüdis Age erutatult. „Teie olete selle imetaoliku kunstnikuga rääkinud? Kas on ta nii ilus kui pildil?“

„Jah, ta on väga ilus. Lähenedata kui kuninganna paistis ta mulle esimesel hetkel, siis jutus aga soojus ta ja muutus huvitavaks, soojaks. Seda ei oleks ma sest jahedast naisest tahtnud uskuda!“

„Ta on seesmiselt eht vulkaan.“

„Ei, seda ma ei usu. Mina arvan teda seesmiselt üsna jahedaks, ainult hetkil, mil ta kunst ta kaasa kisub, väljub ta enesest.. ja siis ärkab ta hing. Pean temaga koos mängima.“

Age ja Layka vaatasid teineteisele. Vabisedes ütles Age: „Jumaliku Mechthildiga koos! Oh härra Markgraf, nii katsub saatus kõik tasandada.“

Kibedasti vastas mees: „Ta võttis ainult kõik, mis armastasin, võttis mu enesegi ja paiskas kõigile kätte . . . ja nüüd annab ta mulle väikese tüki tagasi.“

Age silmitses teda ja istus üsna vaikselt. Ta mõtted ruttasid suure naiskunstniku juure. Ta nägi vaimus kaht ilusat inimest,

kaht suurt isikut koos töötavat, kunstist nii haaratuna, et neis tuli löi loitma, tuli, millest võis tekkida lõõm südames.

See mõte tegi talle valu. Teda ennast tõmbas süda selle mehe juure. Aga ta kaitset ennast, sest naine, kellega ta Rainer oli laulatatud, seisais nende vahel.

Schulenberg kuulis Raineri helifilmi kutsest.

„Kõik, kõik tohite, härra Markgraf!“ ütles ta südamikult. „Ainult kaotada ei taha me teid!“

„Seda ei tule iial, kuni ma iganes suudan. Minu teenistus on see ülesanne, mis mulle on kõige armsam, ja oma ülesannet tahaksin ma veel meelsasti laiendada.“

„Mis soovid teil on?“

„Andke mulle iga nädal üks tund — kõneleja tund, et saaksin sõpradega rääkida. Tahan neile jutustada üsna lihtsaid asju, väikesi elujuhtumisi, mõtteid, mis mulle tulevad. Tahan seisukohta võtta päevaste asjade kohta, igapäevaste murede kohta. Mul on tihti tunne, et nii mehed oma eluga õieti ei saa hakkama. Kas ei oleks ilus siin kaasa kõnelda, neile julgust anda, mitte kui õpetaja ja tühiste sõnakõlksudega.“

„See oleks ilus, jah, oleks imeilus, härra Markgraf!“

„On ju ikka ainult elu väikesed asjad need, millest raske on üle saada, kuna nad julgusetu ja meelegeitliku inimese ees kasvavad hiigelsuureks. Ja seal saab aidata ning nõu anda. Tahan olla vaid hea sõber. Nad peavad mulle kirjutama, need, kes nõu soovivad, ja ma kõnelen nendega. Minu arust on see suur ja ülev ülesanne.“

Schulenberg andis talle kätt ja pigistas seda.

„Kas usute, et mina ka ju olen sellele mõtelnud? Nüüd tulete ise ettepanekuga. Jah, seda teeme. Räägin veel täna doktor Seeligeriga, . . . või olete temale seda juba ütelnud?“

„Jah, sellest oleme juba rääkinud. Temagi oli nõus ja ütles, et kohe sellega algab, kui teiegi nõus olete.“

„Siis on kõik parimas korras!“

Schulenberg võttis telefoni ja kõneles dr. Seeligeriga, kel heameel oli intendandi nõusolekust.

„Millal tahate avastada oma filmitegevust?“

„Tuleval nädalal.“

„Siis teeme nii: teie nimetate mulle päevad ja tunnid, mil ametis olete, ja mina annan teile vaba aja.“

Kirjanik **Peeter Grünfeldt** ajakirja „Romaani“ asutajaid. 10 aastat „Romaani“ toimetaja.

„Minu filmitegevus on vaid ennelõunat, mil ma nii kui nii enamasti vaba olen. Nii võin seda sooritada peaaegu takistuseta. Kuid võib juhtuda, et päevatööst nii väsinud olen, et kord pean enesele õhtuks asemiku paluma.“

„Noh, see pole raske, härra Markgraf. Vististi tunnete oma tööst suurt rõõmu?“

„Ei tea õieti.“

„See on ometi looming, kõrge looming, härra Markgraf. Ja teile teeb looming alati rõõmu, seda ma tean.“

„Jah, nii see on. See elustab mind ja ongi mu sellele alati toonud.“

Ta mõtles selle juures oma lastele, ja igatsus nende järele põles ta südames.

Ajalehed töid teate, et Rainer Markgraf Lammeli kutse helifilmi jaoks olla vastu võtnud.

Üldiselt nenditi, et Rainer Markgraf vististi esineb respekti äratava tööga. Selle külge seoti ka kommentaare. Ühes lehes langes isegi ta väljendus: „Konjunktuuri kasutamine.“ Kuid üldiselt olid juurelisatud märkused asjalikud ja viisakad.

Suuremas ajalehes ilmus artikkel doktor Seeligeri sulest, kus Raineri otsuse kohta seisukoht võeti. Temale omasel viisil tegi doktor Seeliger selgeks, millised põhjused Rainerial olid olnud ja et ta kui inimene, keda saatus avalikku ellu lükanud, nüüd küllalt nii kauge olla, et ennast ei tarvitse enam oma kunstiandekuse suhtes peita.

See artikkel võeti kõikjal arusaadavana vastu. Mõisteti Raineri üllatava tegutsemise põhjusi.

Ainult proua Ingrid, kes kibestunult istus toas, hakkas pilkavalt naerma, kui seda kirjutist ajalehest luges.

Isa ja tütre vahel oli kõva rääkimine.

Veel kord rääkis isa oma ainsa lapsega isalikult ja püüdis temale selgeks teha, kui paha ta oli olnud oma abikaasa vastu tegutsedes. (Järgneb.)

Jsamaa eest!

Pühendan Peeter Grünfeldt'ile.

Taliöö hämarais vooges ma tormlen vastu uusile igatsusile . . .

Kuu ujuskleb fosforlikus valguses, kui surnud kangelase ümar kilp, — kättesaamatu unelmina. Mets iidne uneleb sakilise seinana kahvatus hõbedas . . .

Ma tormlen. . . Mängledes metsikus rutus, jooksevad hobused ning lendleb alt kapje kiirgavat lumetolmu mu silmi. Lõikab hõbedana vaikust kuljuste kõlin, ja helid, võim-

sad helid, kui merelained, kui võitmatud raatsanikud, võluvad hinge . . .

Tähtede värisev kuld sulab südame lõkendavas noorustules ja ma kirglikult ihkan . . . Ihkan jälle, nagu ükskord enne, lendleda kotkana kesk võitlevaid ridu. Ihkan jälle joobuda, kuuldes kuulide ja mõõkade veetlevat muusikat ja metallist kõla... — Surra meeletult julgena isamaa eest! . . .

Tallinnas, 1932 a. **Aleksey Dolgoshev.**

Rataste all.

Norra kirjanik **Edvard Welle-Strand.**

1

I.

Dmitri Aleksandrovitsh seisis Putilovi vabriku ühes hoones ja poleeris granaadikestasid. Dmitri poleeris iga päev sadandeid kestu ja eemaldas läikivalt niklilt pruunid ja mustad plekid, enne kui kestad edasi saadeti ja lõhkeollusega täideti.

Pörgulärm valitses suures vabrikus, kus sadanded auruhaamid karastatud terasel paukusid ja teda tagusid õhukesteks plaa tideks, mille masinad siis jälle läikivateks granaadikestadeks paenutasid. Masinate rattad turtusid ja ragisesid ja suured rihmad kisendasid ning vingusid. Kõik need suured ja väikesed rattad olid nagu elu-olevused. Igal rattal oli oma hää — kare ja metallilik.

Vabrik võrdus hiigelkehale, kus üks ratas teist haaras ja lõpmata rihmadeahel tuhandete värisevate rataste kohal nagu suur ämblikuvõrk pingus. Ja need rattad ning rihmad ei seisnud kunagi. Nad käisid päeval ja ööl — vahetpidamata. Ainult töölised tulid ja läksid — uus pluusikandvate tööliste salk vahetas oma väsinud seltsimehed nii ja nii paljude tundide järele pärast puhkust. Masinad ei vajanud rahu, nemad ei väsinud kunagi. Nad olid nagu suured veskid, kes jahvatasid ikka edasi kuni igavikuni. Sõjamoona jahvatasid need veskid oma kõvade teraskestidega, granaate, mis pidid tapma, surma läikivat terast.

Külml oli vabrikus, kus hallist põrandast laeni ulatuvast tolmasambast mõned kahvatud päikesekiired ainult mõne korra läbi murdsid.

Dmitri lõdises. Tema käed olid sinised ja koh-

metanud, vaevalt suutis ta granaadikesta kinni hoida. Pikkamisi hõõrus ta shmiregelpaberiga halliplekilist metalli.

Töö teda ei huvitanud. Ta ei pakkunud vaheldust. Kõik granaadikestad olid ühesugused, ainult plekid olid mitmesugused. Dmitri vihkas neid läikivaid teraskestasid. Ta teadis, et iga granaat pidi hulga inimesi tapma. Tõsi küll, nad olid määratud vaenlasele, ühele teise rassi rahvale, kes tappis

Varakevad.

ta suguvendi — aga Dmitril ei olnud vaenlasi. Tema armastas kõiki inimesi.

Dmitri oli küürakas — sant, kellest igalühel oli hale meel. Aga tuline hing oli tal! Ta vihkas sõda — — seda punast kõri, mis juba oli enesesse neelanud miljonite noorte inimeste õitseva elu. Aga ta vihasse segunes sügav enesepõlgus. Mispärast seisis ta, veendunud sotsialdemokraat, iga päev siin vabrikus ja valmistab sõjamoona, selle vastu et sõja vastu agiteerida? Küll ei teinud ta muud kui hõõrus shmirelpaberiga granaadikestu, kuid ometi oli ta elavaks lülilis selles granaatidevalmistuses. Tema oli kaastegelane ja aitas valmistada neid kuratlikke terasasju, mis tükkideks lõhkesid ja sõdurid puruks kiskusid. Kõik läikivad metallkestad olid tema käest läbi käinud, enne kui nad saadeti väerinnale. Need, mis ta päevas sadandete kaupa shmirelpaberiga poleeris, olid ju surma teraskestad.

Dmitri teadis, et oli arg. Tal polnud julgust vabrikust lahkuda. Mispärast jäi ta siia päev päeva kõrval ja poleeris teraskestu, mis olid määratud surmavalt tabama noori inimesi, kes olid isamaa shovinistide poolt üles ässitatud punase hulluse jaoks?

Ta ei võinud ennast vabandada ka sellega, et ta seda kõike toimetab sunnitud. Teda ei olnud siia tööle võetud mitte sunniviisil. Vabatahtlikult oli ta enese siia Putilovi vabrikusse üles andnud.

Ta oli seda teinud lootusega, et omab siin suures vabrikus erilise ülesande. Tema tahtis tööliste südamesse külvata vihaseemet. Tuhanded noored inimesed, kes sunniviisil olid vabrikusse tööle saadetud, tahtis ta ümber moonutada punaseks rauaks, raudkõvadeks meesteks, kes ennast näitasid meestena, kui üles tõmmati punane lipp.

Esialgul olid tööliselid ta välja naernud, kui ta neile töövaheagadel oma punast õpetust kuulutas. Nad olid alles läbi hapendatud kunstlikust vihast, millega shovinistid rahvast olid mürgitanud.

„Meie peame oma vendasid väerinnal aitama,“ ütlesid nad. „Kui me nad jätame hädasse, siis kaotame sõja!“

Mõned neist olid esialgul ähvardanud Dmitrit ta punase õhutuse eest üles anda, siis aga oli neil olnud vaesest vigasest kahju ja nad ei olnud seda teinud. Ja iga päev oli ta punane seeme langenud kivisele pinnale. Ainus, mis ta lõiganud, olid pilge ja kaastundlik naeratus.

Aga ta ei olnud asjast loobunud. Ta ootas, kuni tööliste südamed ta külviks olid küpsed. Nälg tuli talle appi ta võitluses ko-

daulise seltskonna vastu. Kui tööliste leivaportsjone vähendati, hakkasid nad teda kuulama.

„Kapitalistid on need, kes teilt leiva võtavad,“ kuulutas ta oma töökaaslastele. „Nemad tahavad, et tööliselid nälgiksid, kuna nad ise elavad külluses ja rõõmus. Kuikaua tahate teie, tööliselid, veel kapitalistide võimuvalitsust sallida?“

Nüüd oli ta saavutanud, et tööliste mõttes ja meeles oli ärganud rahulolematust. Nüüdsest peale ei langenud tema revolutsiooniline külv mitte enam kivisele pinnale. Ta langes mullasse — ülesõhutatud inimhingedesse. Tema oli juba saanud nii julgeks, et julges kaaslastega rääkida pärast vabrikust lahkumist juba valjusti revolutsioonist. Ja ta märkas, kuidas nende silmades süttis viha — too viha, mis pidi sütitama massi ja põhjustama revolutsiooni.

Ja nüüd küpses tema külv rikkalikuks lõikuseks. Tööliselid vabrikus nurisesid päev päevalt ikka valjemini riigi üle, kes neile ei andnud küllaldaselt leiba. Nad nägid, et nende naised ja lapsed jäid nälgides ikka kõhnemaks ja kahvatumaks. Tige ilme ilmus nende silmadesse, kui mõni direktor töösaalidest läbi läks. Siis kadus direktor jälle ruttu, sest tööliste silmades põles kardetav leek.

Kuid Dmitril oli hea meel. Vana seltskondlik kord oli kukkumas. Kümned tuhanded tööliselid olid juba käed rusikasse tõmmanud. Vana kodanlik kord ei tahtnud aga näha, kuidas ta kuristiku äärel seisis. Tema oli kurt tööliste leivanõudmise vastu. Ei aidanud seegi, et tööliselid duuma ette kogusid ja leiba nõudsid. Duuma ei saanud midagi teha, tema polnud ju muud kui ülemuste kogu, kes rahvast pidi rahustama. Poliitiline võim oli tsaari ja reaktionäride käes. Ja tsaar laskis töölistemassid duuma hoone eest politseil ja kasakatel minema kihutada. See oli tema vastus nälgivate tööliste leivanõudmise peale.

Kibedus ja viha valitsuse vastu kasvas ikka suuremaks. Näis, nagu oleks õhk vabrikust ümber olnud täis nägematut poliitilist lõhkeollust. Keegi ei ütelnud midagi, aga just see sügav vaikus oli kurjaennustav. Varsti võis tulla plahvatus.

Sõduritesalka vabriku ees vahetati tihti. Kuid paistis, nagu oleks tööliste poolt välja kiirgav tumm meeletibedus peegeldunud sõduriteski. Punane batsillus oli neile külge hakanud. Sõduritegi silmadesse tekkis kardetav tuli — vihatuli. Teadvuseta tunnisitasid nad endid töölistega solidaarseks.

Nad taipasid, mis mehed tööpluuis mõtlesid ja tundsid. Nad kuulusid ju ka ise halli igapäevsuse meeste hulka ja igavesse veskisse, kas olid nad sõdurid, töölised või talunikud, ja munder ei jaksanud neis lämmatada sümpaatiid nende vastu, kes kandis töölisepluusi.

Rahvas oli tekkinud uus, kange tunne — klassiteadvus. Ei suudetud töölisi enam sundida tsarismi ja feudalismi austama. Nad olid juba tõrjel vana süsteemi vastu, mis oli vangistanud vabaduse. Võimalik, et leidis veel mõni tööline, kes tsaarile vaatas kui Jumalast pühitsetud riigiisale. Need olid mehed, kes veel ei olnud läbi imunud sotsialismist ja kel puudus kontakt uue ajaga, mis juba koitis.

Agasuurte masside teadvuses oli tsarism juba kukutatud. Tööliskonna suur mass, keda sõja algul üldine näilik vaimustus ja hurraapatriotism oli hüpnoteerinud, neas ja vihkas nüüd sõda, mis miljonid noored mehed oli tapnud või santideks teinud. Tööliste huvides ei olnud nad oma elu või oma tervist mitte ohverdanud. Fandalism oli see, kes töölise ja talunikkude pojad sõtta saatis. Sõda oli toime pandud reaktsiooni poolt, et sotsiaalsed voolud rahvas jookseksid liivasse. Fandalism ei tundnud ennast enam ammu kindlana, ja sellepärast pidid sotsialrevolutsioonilised liikumised lämmatama vihas ja veres. Vene töölised pidid saama ässitatud saksa ja austria töölisi tapma, nii et töölise intelligents täiesti hääbus. Siis võis reaktsioon jälle aastate kaupa kõigis maades vabalt edasi kesta. Agas reaktsiooni mehed olid rängasti eksinud. Hulk kaotusi olid kunstliku isamaalise tunde nüristanud, tunde, mida shovinistid sõja algul töölises ja talunikkudes tekitanud.

Nüüd vihkasid töölised sõda, ja vihas peitus kättemaksuhimu ning käär. Töölised tahtsid reaktsioonile kätte maksta, kes oli ohverdanud miljonite noorte elu sõja verisel altaril. Ja viha pidi nende südames immitsema, kuni ta ühel päeval lõõmama löi kui punane leek, mis ära sõi vana seltskonna.

Dmitri oli unustanud pilked ja haavamisid, mida ta oli sõja esimesel aastal pidanud vabrikus kannatama. Nüüd ei naernud töölised teda enam, teda, santi, kes tsaarivalitsust ja sõda oli vihanud esimesest mobilisatsioonipäevast saadik, mil esimesed inimlikud lahingulojused kaubavagunites veeti laulu saatel piirile.

Töölised vaatasid nüüd Dmitrile kui oma juhile teel, mis viis vabadusele.

„Sul on hea süda ja lai mõistus,“ olid nad temale ütelnud. „Ja sa võid väga hästi olla meie juht, kuigi sa oled vigane. Meie tõstame su oma õlgadele, et mass sind saaks näha!“

„Need soojad sõnad olid talle meeldunud. Inimesed usaldasid teda. Aga ta ise teadis, et tal polnud juhi kaju. Temal puudus külm aju ja juhi süda, mida mingisugune tunne ei suutnud mõjutada. Juhiks kõlbas mees, kel oli kõvem tahe ja selgem aju kui temal — ainult selline mees oskas töölised juhtida vabadusele ja olla masside valitseja. Tema, Dmitri, oli liig nõrk ja tähtsuseta, et olla teistele juhiks suure võitluses. Tema oskas töölise südamesse vaid külvata revolutsiooniseemet ning neid punasteks teha. Sellega oli ta rahul; see oli tema ainus rõõm.“

Agas aastad, mis ta oli veetnud vabrikus, polnud olnud kadunud. Tema oli olnud üks väikestest, tähtsuseta külvimeestest, kes hiljem unustati, kui revolutsioonilaine üle maa voogas. Aga ta oli masside hinged äratanud, nii et punane vool ei võinud luhutada ja meresse tagasi voolata, enne kui ta oli teinud oma töö.

— — —

Täna oli vaikus vabrikus rõhuvam kui iial enne. Paistis, nagu pigistaks töölised hambad kokku, et mitte kisendada — ei, hüüda: Leiba! Leiba!

Nad kõik olid kahvatud ja kõhnad. Nende silmad põlesid. Keegi ei naeratanud ega naernud. Ainult rattad ja rihmad mürisesid ning plaksusid. Paistis, nagu oleks hakanud vabriku hiigelkeha tarduma. See, mis selles organismis oli elav liha ja veri, oli muutunud kahvatuks varjuks, mis liikus tuimalt ja tummalt rataste ning rihmade vahel.

Dmitrile näis, nagu oleks surm töölise südameid puudutanud. Aga teadis, see polnud surm. Ei, see oli viha, mis hinge tõmbas, enne kui ta koondus suureks massikoondiseks — revolutsiooniks. Suure kehalise lõõvenemise asemele, mis töölisi vallutas, astusid varsti teod. Vaja oli vaid üht sõna, ja kümned tuhanded töölised tormasid vabrikutesse ja teostasid oma töö: lükkasid ümber vana, ülekohtuse seltskondliku korra.

Töölised ootasid vaid signaali, mil tuli üles tõmmata punane lipp; ükskõik, kes ta üles tõmbas. Revolutsioon oli masside meeltes saanud küpseks. Ükski tamm ei suutnud punast lainet enam peatada.

Dmitri naeratas rahulolles ja laskis shmirgelpaberi kiiresti üle roosteplekkide libiseda. Ta oli õnnelik.

Dmitri vihkas vana seltskondlist korda, mis laskis vaesed nälgida, kuna rikkad elasid külluses ja prassisid suurtes restoraanides Nevskil ning maal oma villades. Pidi tulema uus ja õiglasem seltskondlik kord, proletariaadi oma, kus polnud enam klassivaheid. Miljonid töölised, kes rasket vaeva olid näinud kapitalistlikule seltskonnale templeid ehitades, pidid nüüd tõusma oma mustusest ja porist ja selle korra paiskama tolmuks. Ja vana riigivormi varemetele ehitati uus proletaariline riik, kus polnud keegi valitseja ja keegi ei kannatanud puudust. Miljonid karedad proletaarlasterusikad löid halastamatult maha kõik, kes tahtsid takistada uue riigi ehitamist.

Töölised teadsid, et maale koitis uus aeg — vabaduse aeg. Puudusid vaid mehed, juhid, kes tahtsid revolutsioonilippu tõsta. Vana variseerlik seltskond, kes oli elanud ainult valest, oli kõrvaldatud. Ta oli ehitatud vaid edevusele ja valitsusehimule. See edevus ja valitsusehimu oli süüdlane sõjas. Vana korra poliitikamehed ei nõudnud muud kui uusi võituseid, uut riigi laiendamist. Vana variseerliku seltskonna moraal oli kõik katkustanud: poliitika, kunsti, kirjanduse, kogu maailma. Ta löi valet ja salakavalust õnne ja rõõmu asemel.

Ainult ühel klassil oli nüüd eesõigus iludusele ja rõõmule — valitseval klassil. Aga punane riik pidi ühesuguse ilu ja rõõmu tooma kõigile, nii kodanlastele kui proletaarlastele. Keegi ei tohtinud saada rohkem soodustusi. Keegi ei pidanud elama paleedes, kuna teised elutsesid onnides.

Proletaarlises riigis ei võinud olla inimeste keskel viha. Suur õiglus pidi looma õnne ja rahulolemine. Töölised ei olnud siis enam paariaklass, kes nägi hommikust õhtuni vabrikus vaeva ja elas viletsates onnides.

Ei, töömehed, see hall kari, pidi läbi elama oma seisuse uue õitseaja — lühema tööaja, valged vabrikud ja terved korterid. Ja pidid omandama haridust, tundma õppima kunsti ja teadust. Siis sai nende elu rikkamaks.

On tõsi, mis Tolstoi kirjutas :

„Kunst ja teadus on elule sama vajalikud kui vesi ja leib; jah, veel vajalikumad. Õige teadus on kõigi inimeste ülesande teadmine ja järelikult ka nende tõsiseks hüveks. Õige kunst on kõigi inimeste eluülesande tundmise väljendus ja nende tõsine hüve.“

Dmitri ajas enese sirgeks. Unustas oma kütüra. Oli, nagu oleks tast äkki saanud

hiiglane, kõigist üleulatav gigant. Ta silmad särasid lausa rõõmus.

Siis tormas üks tööline vabrikku. Ta riided olid katki ja tilkusid verest. Sõduritega oli olnud väljas värava ees võitlus.

„Vennad,“ hüüdis ta, „meie seltsimehed jooksevad tänaval pagarikauplustele tormi. Mispärast olete veel siin?“

Tema sõnad süütasid pilkudesse uuesti tulekardetava kättemaksutule. Tuhathäälina hütte kõlas läbi vabriku.

„Me võtame enestele ise leiva, seltsimehed! Elagu revolutsioon!“

Ja töölistemass voolas nagu metsik jõgi väravast välja ning kiskus sõduritepatrulli kaasa.

Agas suured ja väikesed rattad ning risti-rästi jooksvad rihmad vurisesid edasi.

II.

Dmitri Aleksandrovits seisis Putilovi vabrikus oma kohal ja poleeris granaate. Aga täna ta laulis. Oli sündinud vabadus! Tema ise oli ta sündimise juures olnud aktiivne tegelane.

Suured töölistemassid olid voolanud Nevski prospektile — sadatuhandete hall mass. Ja kõigist neist kõrdest kajas kähisev hütte:

„Andke meile leiba!“

„Leiba! Leiba! Leiba!“

See ainus sõna oli paisunud kähisevast hüttest mõirgavaks maruks, mis täitis kõik linnakeskuse tänavad.

„Leiba! Leiba! Leiba!“

Nälgivate tööliste massid tungisid Nevskit mööda ikka kaugemale — toda toredustänavat mööda, kus äripäeval ennast ei tohtinud näidata ükski tööline. Nagu suur barjeer libises nende jõgi tänavat mööda edasi ja pühkis ta puhtaks. Mis töölisi edasi ajas, oli nälg. Kõvad politsei- ja sõdurite-kordonid aeti üksteise järele laiali. Keegi ei kartnud shandarmide pikka mõõka ja sõdurite püssitikki. Mis puutus see neile, kui neid täna politsei või sõdurid maha nottisid. Paar päeva hiljem surid nad ju ometi nälga. Tööliste silmades põles kardetav tuli ja hall kari oli alaliselt kasvamas. Vabrikuteest tuli ikka uusi salku. Töölised täitsid kõik tänavad Nevski ümbruses — hall müür, mis polnud lõhutav.

Agas kui töölised jõudsid Ligovkasse, juhtus midagi. Sõdurid, kes töölisi eneste ees surusid, said käsu massidele lasta. Need olid ühe vana kaardiväepolgu sõdurid — noored talupoisid. (Järgneb.)

Elamus kõrbes.

Austria kirjanik **Ervin Stranik.**

Koka välimust tal ei olnud. Sest tavaliku tuseduse asemel, mis iseloomustab neid, pakkus ta silmale ebamugavaid, nurgelisi keha- — ja teravaid, veretuid näojooni. See oli ainus, mis võis konstateerida oma reisi esimese kahe nädala vältel aurik „Paolol“. Kuid — ta oskas oma ametit ja söök oli hea.

Laevaperemees kinnitas mulle:

„Ta on kõige puhtam kokk, kes viimaste aastate kestusel on viibinud pardal. Veider originaal. Kui vaatan teda, jõuan arvamisega, et ta kogu oma elu kestes pole ainult korralikku einet saanud.

Kui olime ekvaatorile juba kaunis lähedale jõudnud ja päike enam ei paistnud ainuüksi meresõidu ilustuseks, vaid juba igale katmatule peale ähvardas hädaohtlikuks saada ja meie seepärast palju aega veetsime välispool umbset kajutit, hakkasin meest tähele panema, kes nüüd alatasa viibis meie silmi ees.

Nägime ta väikest laternat hämaruses, ta teid toidukambri ja köögi vahel, ta aseldusi ja ta tööd.

Selle inimese hämmastavalt imeline lahjus ei andnud mulle rahu. Ta oli luukere prongsist, drapeeritud lehvivaisse püksesse ja viletsasse särki. Ta liikus nagu mingi kulinaarne automaat keedetud loomaliha aurühkkonnas.

Kuumade päevade ja leigete ööde igava järestiku vältel arenes mu esialgne, pealiskaudne huvi koka vastu üha elavamaks uudishimuks, sest kuna meie kõik kaebasime otse väljakannatamatu kuumuse üle, käis kokk vaikides oma teid ja ainult kord, kui ta parajasti vinnas koidikul tündri merevett pardale ja silmas seal juures mõne meetri kauguses hiiglasuurt mantlikala, kes laotus vajuva vaibana veepinnal, vastas ta, kui hüüdsin: „Ei sooviks selle kurku langeda!“ süngel häälel: „Igas kõrbes on kuradeid, härra!“ Siis eemaldus ta.

Öhtupoolel katsusin hea õnnega veel kord ta lähedusse pääseda. Ja kõnetasin teda avameelselt ta lahjuse pärast.

„See on haiglane, kokk,“ ütlesin teravalt. „Teie välimus on haiglane. Miks ei söö teie rohkem? Köhn kokk ei tee laevale au!“

Ta raputas pühalikult pead, troostitu tukatus ümber kahvatute huulte.

„Olin kord paks, härra. Kõrb tegi mu lahjaks. Ma ei või enam süüa.“

„Teie ütlete, kõrb? Kas arvate seda otsutatut veeteed?“

„Ei, kõrvet mandril, härra!“ lisas ta jahmatavalt kirgliku ilmega. „Söök, jah, selles asi seisabki. Igaüks sööb teistviisi. Selles rohelises vees sööb arvatavasti isegi merihein midagi.“

„Et elada.“

Ta viskas pea tagasi.

„Milleks me elame?“ See oli küsimus inimeselt inimesele loomingu väärtuse kohta. Ma ei teadnud vastust. Ja ta ei näitunud ootavat seda, vaid jatkas:

„Igalpool on sama lugu, kuid kõrbes on looduse töö katmatum. Vaatlesin ja imetlesin, miks Issand laseb sündida oma olevuste kallal sarnast vägivalda. Ja ühel päeval tunnetasin, et oman isegi selle vägivalda. Taevas, sooviksin leida teise tee, et end elus hoida või tahaksin lahkuda elust. Kui Dollyl veel keegi oleks maailmas, kes teda kaitseks . . .“

Ta peatus; ma ei julenud vaikust katkestada. Ja kuna ta silmad üha veel vahetisid otsutatut merd, küsis ta uuesti:

„Kas olete ialgi kuulnud Amargosa kõrbest, härra?“

„Kuskil Surmaoru läheduses, eks ole? Kuulsin, et mõningad kullaotsijad sinna sisse tungida on julenud.“

„Jah, mõned inimesed läheks kulla pärast isegi põrgu. Meie otsisime magnesiiti. Maikuul. Seal valitses kohutav kuumus. Oli nii kuum, et Kaotatud Lootuse mäed enam ei näitunud mägedena, vaid siniste varjudena lõkendavas leegis. Kõrbe oli mind meelitanud mingi agentuur, mis vajas kokka mäekaevanduse ekspeditsiooniks. Mulle pakuti viiskümmendviis dollarit ja osavõtt, peale selle avanes mulle väljavaade Kaliforniat tundma õppida, mis oli mu ammune soov. Nii asusime teele: mees, kes oli mind palganud, ta osanik ja selle väike tütar Dolly. Raudteel sõitsime kuni Hõbe järveni, sealt toimetasid meid kaks vankrit edasi. Kõik, mis teadsin meie väljasõidust, oli, et meie siht on Amargosakõrb ja et mu kaaslastel tahtsid magnesiiti kaevata. Juhtis Péterson, kuna see oli tema idee. Ta oli pealegi vana küllalt, küllaldaselt karastatud kõrbepäikese ja kõrbetuule vastu, vaimustas

ennast ja meid poisilikult oma jutustusega vägevaist varandusist, mis ootasid meid magnesiidikaevandusis ja mis olid mõjutanud Haskinsi tema osanikuks hakata.

Ma ei võinud Haskinsi õieti sallida. Ta oli igavesti nurisev inimene, kes hädaldas igal teetõusul ja — langusel ja kes end ise tegi võimalikult mitteseditavaks. Ta oli enesega võtnud oma väikese tütrekese, kuna viimane teda lõbustas, nagu ta ütles; see oli armas, paks lapsuke lohku dega palgetes, kes suure õrnusega hoolitses oma mängu seltsilise, koera Teddy eest, kes oli pruun ja ümarik nagu ta ise.

Peale kolmepäevast reisi sattusime madaliku triibule ja Peterson otsustas mõlemaid vankreid kokku liita ja mõlemaid sõidukeid ette rakendada. Ta arvas, et nad nii viisi paremini edasi jõuavad ja ma olin sellega nõus, sest oskasin küll keeta, kuid ei osanud juhtida moonavankri ohje.

Üks nädal läks sõit libedasti. Keetsin kolm korda päevas ja õhtul magasin võrkkiigus moonavankri kohal, kartes usse ja karvaseid ämblikke, keda nimetatakse seal tarantliteks. Koht, kust olime alustanud reisi, kadus kollasesse uttu ja lillad mäed meie ees muutusid purpurseiks, kui tulime lähemale. Aeglaselt läks reis. Olime alustanud teekonda hilisemal aastaajal, kui peeti heaks, ja ühel ööl, kui tulime kaevule, mis meile puhkepunktina oli nimetatud, leidsime, et ta oli ära kuivanud.

„Kartsin seda, ütles mulle Peterson usaldavalt, tahtsin juba märtsis reisi alata, kuid Haskins pidas meid kord ühel, kord teisel põhjusel kinni. Ta ei ole ialgi kõrbes olnud ja ei võinud seda seepärast teada. Kuid ikkagi . . .“

„Kuid ikkagi“ oli tähtis sõna vana Petersoni sõnavaras. Ta leidis ses palju lohutust ja see näis peletavat kõik ta kartused.

Selgelt kaalutlenud, mõistsime aga, et olime silmapilkselt halvas seisukorras. Üks eesleid lõppes kuumuses ja pidi maha jäetud saama ja järgmisel päeval astus teine mürkmaole ja suri tunni vältel. See tähendas, et pidime ka moonavankri maha jätma. Kuhjasisime, nii palju kui suutsime, esimesele vankrile ja Dolly istus oma koerakese Teddy'ga selle tippu. Me teised läksime jalgsi edasi ja Haskins vandus kõik maha, mis talle silmi ette puutus, kõige pealt noore koera.

„Sa pead neetud koera maha jätma,“ urises ta, „ta sööb head toitu ja joob head vett. See ei meeldi mulle!“

Dolly silmad laienesid ja võtsid hirmunud vaate. Ts surus kõvasti koerakest rin-

nale ja pörkas loomusunniliselt tagasi, kui isa käe looma järele välja sirutas.

Nüüd segas end vana Peterson vahele: „Jätke talle ometi koer!“

Kuid Haskins urises uuesti:

„Ärge muretsege minu asjade pärast! Teie arvate ehk, et lepin poole osaga, kuna koeranäss mu lihaannusest paksuks ja rasvaseks läheb?“

„Nii kaua kui komandeerin rühma, jääb koer Dollyle,“ vastas Peterson ükskõiksel ja lisas lepitavalt: „Peame heade kommete juure jääma, ka siin kõrbes, mees, kuhu jõuame muidu?“

Koer jäi Dollyle, kuid märkasin, et ta sellest stseenist saadik enam ialgi ei palunud toitu või vett loomale. Imetlesin endamisi, kuidas koer siiski nii kena välja nägi; paksem, kui ta väike perenaine, sest viimase näokeses olid silmad pääsenud ainumaksuvusele.

Mis edasi juhtus, ei mäleta ma enam järjekorras. Ülejäänud kaks eeslit jooksid ühel ööl minema, kui olime asjatult otsinud vett. Haskins lükkas süü meie õnnetuses Petersonile. Ta isegi lõi Dollyt, mis ta varem ialgi teinud ei olnud.

Vana Peterson näitas meile kaardil, et meil oli ainult veel kakskümmendkuus penikoormat boraksilaagrini, kus pidime leidma hulga toitu ja vett.

„Kuidas aga peame edasi jõudma?“ vaidles Haskins vastu. „Meie ei tee isegi kümnetki penikoormat, nüüd, mil puuduvad eeslid.“

Peterson oleks vastata võinud, et eeslid läksid kaotsi ainuüksi Haskinsi hooletuse tõttu, kuid ta loobus sellest. Väsinud ohkega tõusis ta ja ütles ainuüksi: „Lähem veel kord nende jälgi otsima. Ehk peatusid nad, et süüa, ja ma saan nad kinni püüda.“

Ja minu poole pöörates, lisas ta: „Vaadake Dolly järele. Kui ma ei ole tagasi koiduajal, peate edasi minema, aeg on kallihinnaline. Meil on veel toitu kaheks päevaks. Siin on kaart.“

Imelikul viisil ei tulnud mulle meelegi küsida, mis ta kõne tähendab, ja ma lasin ta minna kuuvalgesse öösse. Ta ei tulnud koiduks tagasi ja nii oli ainus, mis teha võisime: edasi rännata.

„Kus on vanaisa Peterson?“ küsis Dolly.

„Ta läks eeslite järele, Dolly,“ vastasin ma, „meie lähme tükk maad edasi, su isa ja mina.“

„Ja Teddy,“ lisas Dolly tähtsalt.

Haskins katsus last koera juurest eemale meelitada. „Vaata, meelitas ta, jätame koera

siia, kuni tuleb vanaisa. Teddy käib ker-
gesti ja Peterson rõõmustab, kui leiab ta
eest.“

Dolly vaatas isale silmapilgu otsa, vastas
siis tõsisel häälel: Kui jätab Teddy maha,
jään minagi siia. Ootan heameelega vana, isa.

Nii pidi vanamees järele andma ja Teddy
tuli meiega edasi. Petersoni ei näinud meie
iaalgi enam. Ka meie jõudsime vaevalt edasi.
Purpursed künkad horitsondil näisid üha
kaugel. Päevakuumus röövis meilt iga lii-
kuvuse.

Ainult koer oli veel hämmastavalt heas
seisukorras. Teadsin nüüd, miks. Sest need
vähesed tilgad vett, mis olin valanud Dolly
peekrisse, oli ta alati andnud koerale. Ka
omad kuivikud oli ta sõbrale kinkinud.

Mulle tuli mõte: kõige pahemal puhul,
kui meie enam ei tea pääseteed, võime
tappa koera, et end veel veidi aega elus
hoida.

Haskinsile näis tulevat sama mõte. Aeg-
laselt sirutas ta käe Teddy poole, kes lebas
magades maas. Ta parem käsi otsis vöö va-
hel midagi. Kas nuga? Haskinsi silmad
puurisid end minu omisse. Ja ma ei suutnud
enam vastu vaielda, vaid pöörasin ainult
näo ära. Elajaliku, lämbutatud karjatusega
langes Haskins koera peale.

Kuid samal silmapilgul mõistis Dolly, mis
isa teha tahtis. Ta hakkas niivõrd kibedasti
nutma ja koera nime hüüdma, et mu süda
murdus. Pöörasin seepärast Haskinsi poole
tagasi, kes samuti oli peatunud, segatud
tüdrukukese kisast.

„Jätke koer elama, härra,“ palusin ma,
„mulle näib, et tas peitub ka teie lapse elu.“

Haskinsi silmad välkusid.

„Meie hukkume niiviisi kõik,“ pomises ta.

Ei võinud salata, et Haskins ise juba
surmani väsinud välja nägi. Ja vaevalt viis
tundi hiljem juhtus, mis olin kartnud: õn-
netu mees suri jänu kätte.

Katsusin last võimalikult surija valudest
eemal hoida. Lõpuks ei jäänud mulle muud
üle, kui koerakese, Dolly ja üheainsa kui-
vikukarbiga edasi rännata, kui olin sulge-
nud Haskinsi silmad ja olin heitnud veidi
liiva ta korjusele.

Samm sammult lohistasime endid edasi.
Dolly oli samuti niivõrd nõrk, et talle mee-
legi ei tulnud isa järele pärida. Ta karjatus
koera pärast näis olevat ta viimane.

Vaevaga püsisin veel jalul. Dolly surus
raskelt mu selga (sest olin ta seljale võt-

nud). Kui sammumine kahel jalal enam või-
malik ei olnud, otsustasin roomata käpuli.
Vaevalt mõned sammud jõudsime edasi.
Nüüd lahkus minust viimane lootus. Suru-
sin Dolly rinnale, istusin liiva sisse ja oo-
tasin surma. Sel silmapilgul ajas Teddy pea
püsti ja kihutas sarnase kiirusega minema,
mida ta juba päevadeviisi enam ei olnud
näidanud. Ei suutnud talle järgneda. Ta ka-
dus ühe künka taha; kestis tükk aega, kui
teda jälle nägime. Lõbusate hüpetega ruttas
ta tagasi, liputades saba, peaaegu hullu-
meelne rõõmust. Ta lakkus keelega Dolly
nägu ja kui teda eemale tõugata tahtsin,
märkasin, et ta koon — oli niiske.

„Vesi!“ tuksatus läbi mu ajude. Vesi
lähemas naabruses ja ometi puudus jõud, et
allikale minna! Siis otsustasin teha üht kat-
set. Otsisin vaevaga peekri välja ja pistsin
selle Teddy suhu.

Ja: härra, tark loom mõistis! Ta tõttas
minema ja pööris viie minuti pärast tagasi,
peeker täidetud ääreni veega. Otsatu himu
ajab meid mõlemaid külma vettjooma, kuid
teadsin, kui hädaohtlik on peale kauast
jänunemist palju juua. Ulatasin seepärast
peekri Dollyle, kuid lubasin talle ainult ühe
lonksu, võtsin siis ise ühe ja nii vahetasime
mõlemad. Esimene jõud tuli tagasi. Teddy
asus jälle teele ja tuli jälle peekri täie
veega tagasi. Nüüd jõime mõlemad pike-
mates lonksudes ja juba tundsin ma, et või-
sin end edasi liigutada ja nii asusime kol-
mekesi allika poole teele.

Nii pääsime, härra. Ei olnud päevatee-
kondagi boraksilaagrisse ja vesi andis meile
jõudu ka viimaseist raskuseist üle saada.“

„Ja seitsaadik sööte teie nii vähe?“ kü-
sisin osavõtlikult.

Kokk tõmbas külmetades mantli koomale,
kuigi olime troopilises kuumuses.

„Kuidas võiksin süüa,“ ütles ta tõsiselt,
„kuna nägin, et loom, keda tahtsin egois-
mist süüa, mulle päästis elu?“

„Ja Dolly?“

„Elab mu vana ema juures. Ta on juba
suurem ja peab mind oma isaks. Elamus
kõrbes on ta mälust kadunud.“

Kokk pööris minema. Ma ei julenud teisi
küsimusi esitada ja kogu ülejäänud reisi
vältel ei vahetanud meie enam sõnagi.

Kuid ta lahja, nurgeline kogu pani mu
alati värisema, kui ta, valgustatud kuu-
paistest, peaaegu tontlikult libises tekil
kõõgi ja toidukambri vahet.

Mereröövel.

Ungari kirjanik **Ferenc Herczeg.**

Kogu seltskond astus tõrvikutega ja laternatega ilustatud paadikesse ja sõudis kõlava mängu ja rõõmsa kära saatel välja ohtupimeduses puhkavale järvele.

Kõige ees üks suurem paat valge purjega, mis nagu luulelik luik läbi voogude libises, tema taga terve parv paate. Rannakasiino verandalt vaadatuna: muusikattegev hiiglaelukas tuliste soomustega, kes tujukalt piki kallast vingerdab.

Härra Nestori väike aurik, „Melusine“, viibis veel sadamas. Bensiniimootor oli äkki töötamast tõrjunud. Masin susises pahaselt, masinist sügas kukalt. Härra Nestor, kelle jässakat keha kattis kitsas ja kuldnarmastega varustatud admiralimunder, pöörutas jalaga, tema külalised aga, proua Zsoltan ja ta tütar Olga, liigutasid närviliselt oma tuulelevhikuid.

Sel hetkel libises sale paat „Melusine“ kõrvale. Paadininas säras punane latern ja aerude juures oli keegi laiaõlaline noormees.

„Kui soovite, mu daamid, võtke minu paat — siin on kaks istekohta.“

„Ah, Horwath?“ ütles neiu. „Mis saab aga härra Nestorist?“

„Kui masin jälle töötab, võib ta meile aurikuga järele tulla ja te lähete siis jälle „Melusine“ peale.“

Neiu vaatas küsivalt emale. Proua Zsoltan pani lehviku ehmudes kokku. Tema ei tahtnud milgi tingimusel minna väikesesse paati, mis kõikus. Parem juba oodata!

„Melusine“ vilistas kõrvulukustavalt, kuid paigast liikumata.

„Kruvis seisab viga!“ hüüdis härra Nestor võidurõõmsalt.

Horwath osutus istmele oma paadis.

„Kas soovite?“

Väljas järvel vaikis muusika ja pehmelt värisev mehehäääl hakkas laulma.

„Ledovsky, ooperi bariton!“ ütles neiu.

Ta ei teadnud küll isegi öieti, mis tegi, sest juba seisis ta auriku reelingul ja hüppas, toetudes Horwathi tugevatele käsivartele, kergesti nagu lind kõikuvasse paati.

„Olga, preili Olga!“ hüüdsid proua Zsoltan ja härra Nestor ühel ajal.

Horwath aga hakkas aerutama ja sõudis paadi ruttu kaugele.

Nagu kahetseks neiu oma tegu, hüüdis ta:

„Sõudke mu, palun, purjepaadi juure, seal on minu tädi Liidi.“

Paat järgis tüki aega väikest paadiparve, muutis aga äkki suuna ja lendas noolkii- resti järve keskpäiga poole pimedasse öösse.

„Oleme kaldunud suunast kõrvale — kuhu te mind öieti viite?“ küsis neiu jahmatudes.

„Küll näete.“

Horwath tõstis aeru ja lõi laternale. See kukkus vette. Nad jäid pimedasse.

„Horwath, mis see tähendab?“

„Nüüd kuulud sa mulle, väike nõid.“

Neiu kargas jalule.

„Kas olete hullunud?“

„Seda küsite veel? Juba küllalt kaua olete mind ninapidi vedanud!“

* * *

Kaks aastat olid sellest möödunud, kui Horwath Olga Zsoltaniga oli kihlunud.

Selle asja öiendasid, niiteldad laste teadmata, vanemad. Vana Zsoltan vajas paremast perekonnast väimeest. Raha oli tal küllalt; ta oli enesele viljakauplemisega, ehituskruuntide jne. müümise läbi omanud suure varanduse, kuid enesele hea nime saavutamiseks ei jäänud tal enam aega.

Vana Horwathiga jälle oli lugu teisiti. Tema oli kuulsa nimega mees, ülikooli professor, akadeemia ja riiginõukogu liige ja veel hulk muud. Varajasest noorusest saadik oli ta kõik oma aja kulutanud oma ordenite ja autähete kogu suurendamisele; tal oli neid ka umbes kaks frakitäit, ulates portugali lunastajaristist kuni persia lõviordenini. Sellistel asjaoludel pole imestada, kui ta aega ei olnud saanud omale varandust koguda.

Ka kihlatuil polnud üksteise kohta midagi ütelda. Peigmees oli juba üle tormilisest kirest, mis üldavasti iga mehe hinge kord üles tuhnib, pruut aga ei olnud isegi veel koolis käies vähematki huvi tundnud romantika vastu. Nad olid kaks kainet, mõistlikku inimest, kes alistusid rõõmsasti oma saatusele. Nad ei tahtnud mängida komöödiat ja tunnistasid üksteisele avalikult, et nad üksteist ei armastanud, kuid üksteisega tahtsid püüda rahulikult läbi saada. Eriti neiu oli tark. Pruuniemaljeline nägu, lokilised juuksed, kergesti nõgus nina, mustad silmad, suunurkades naeratus, kus seisis hulk armastusväärilikkust, aga ka pisut-vallatust.

Peigmees külastas esiotsa harva oma

mõrsjat, hiljem muutusid ta külaskäigud sagedateks ja lõpuks jäigi ta sinna. Nende vahel arenes mingisugune sõprus. Selle põhjal lubasid nad üksteisele paha nalja ja nokkimist. Hiljem, kui neil oli eriline hea tuju, tülitseidki nad. Kui siis proua Zsoltan Olga kasvatamatusel kohkus, seadis see oma sasitud juuksed korda ja ütles naerdes: „Arpad on narr!“

Siis tuli sinna vahele ebasobiv sündmus: vana Zsoltan oli ette võtnud mingisuguse

vaesuse tarvis. Teil on suursugu kalduvused, mina aga armastan ilusat korterit ja kalleid rõivaid. Teatud muinasjuttu, mis kõneleb õnnelikust vaesusest, mina ei usu. Sellepärast lahkuge; küll te leiategi partiisi! Mis aga mind puutub, siis jätkake minu hoolde; mis ma vajan, küll ma selle ka veel ikka leian.“

Nad andsid üksteisele kätt ja lahkusid heade sõpradena.

Horwathil oli kahju. Tema oli Olga nok-

Davose mäed.

hulljulge spekulatsiooni, millega ta kaotas hulga miljoneid. See kaotus langetas ta: selgus, et tal küll veel oli hulk kinnisvara, kuid et see raskesti oli võlgadega koormatud. Zsoltan jäi maksujõuetuks ja tohtis veel rõõmus olla, et ta terve nahaga pääses kohtu käest.

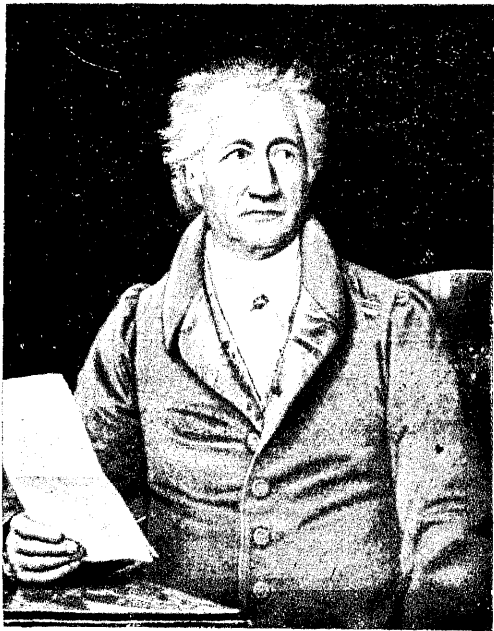
Kihlus tühistati. Olgal oli küllalt niipalju takti, et ise esimese sammu astus.

„Ma ei taha olla teile koormaks ja ka muidu pole mõtet. Meil pole kummagil midagi ja ometi pole meist kumbki sündinud

kimistega ja pärastlõunaste lustilikkude nõokamistega juba nii väga harjunud.

Ta läks reisile. Olga aga hakkas ema seltsis külastama balle ja supelkohte. Kaua aega tulemuseta. Proua Zsoltan tõendas, et selles olla vaid Olga süüdi, kuna ta rikkaid austajaid kunagi ei julgustanud; viimaks aga sai ta ühes supelkohas tuttavaks härra Nestoriga, uue, aadeliseisusse ülenatud miljonäri. Nüüd olenes kõik vaid Olgast, kas ta proua Nestoriks tahtis saada.

Sel õhtul, mil Olga oma peigmeest uuesti

Saksa kuulsaim klassikakirjanik ja luuletaja Johann Wolfgang Goethe,

kelle surmapäevast möödus 22. märtsil 100 aastat. J. W. Goethe sündis 28. augustil 1749. a. Kirjaniku kuulsuse tõi temale kirjakuuline romaan „Noore Wertheri kannatused“. Mõni kuu enne surma lõpetas ta oma teise suurteose „Fausti“, mille kallal oli töötanud umbes 60 aastat. Meie pildil oleva Goethe maalis Josep K. Stieler Bayeri kuninga Ludvig I. ülesandel.

kohtas, anti ball. Horwath oli ootamatult ilmunud, keegi ei teadnud kust. Naeratades kõndis ta dekolleteeritud daamide vahel, palus siis neiut tantsima, nagu ei oleks nende vahel midagi juhtunud.

Valtseri ajal kõneles ta sosistades:

„Olga, olen asja üle järele mõtelnud. Nii pole ta korras! Mina ei või teieta elada; katsusin seda, aga see ei läinud. Saatke see Nestor minema ja abielluge minuga!“

Hiljem jalutasid nad üksteise käevangus saalis.

„Ole ometi mõistlik, mu sõber,“ palus neiu, „ärge naeruvääristage ennast. Mis peame kahekesi tegema? Kaks kerjust! Ärge rikkuge minu asja. Ja siis, kui ma ka enesele ei mõtle, ei teeks ma seda ka teie pärast. Ma ei võiks seda teha, minu uhkus keelab mind seda tegemast!“

„Ärge rääkige nii; ma tean, et mind armastate!“

„Mina — teid?“

„Jah — teie. Salgate ilmaaegu.“

Olga hakkas naerma.

„Armas sõber, arvasin teid siamaani kaineaks meheks, nüüd näen aga, et olete nende rumalate liigist, kes iga lolluse peale valmis on.

Õnn, et teil on mõistlik sõbranna, kes teid teie elu suurima lolluse eest hoiab. Elage hästi!“

Sobimatu üllatusega vaatas Horwath talle järele.

Vaheajal soovitas härra Nestor järvel korraldada veneetsia ööd.

* * *

Neiu hüppas istmelt jalule.

„Olete hullunud?“

„Küsite veel? Juba küllalt, kaua olete mind vedanud ninapidi. Istuge muidu läheb paat ümber.“

Tusaselt võttis Olga jälle istet.

„Ütelge mulle vähemalt, mis kavatsus teil minuga on?“

„Hoian teid hommikuni vangis, siis annan teie teie emale tagasi. Seni olete nii kompromitteeritud, et teid ükski Nestor maailmas enam naiseks ei taha võtta.“

Olga tahtis seda kõik naljana võtta, aga kui Horwath tumenalt ja rahulikuna istuma jäi, sai ta veidi vihaseks.

„On see siis mõni rüütlimeelne tegu?“

„Teen oma vea jälle heaks ja abiellun teiega. Ma ei ole teile veel ütelnud, et olen eile nimetatud supeldirektoriks, selle supelkoha direktoriks, kes saab ilusa palga.“

Olga ei vastanud.

Horwath tõmbas aerud paati ja jättis paadi voolu võimusesse, mis neid kandis saare suunas. Veest üleulatavad puud olid nende peade kohal nagu katuseks. Kaldapöösastes läikisid tuhanded jaaniussid, eemalt kõlas tasane lauluheli.

Võis olla möödunud pool tundi. Olga peitis pea käte vahele, ta ei teadnud võib olla isegi mispärast, ent teda valdas lust nutta. Ballimantel oli tal õlalt maha libisenud; üks sääsk istus ta käsivarrele, Olga ei märganud seda. Sääsk lendas lõbusasti sumisedes edasi, nagu joovastunud magusast verest.

Horwath võttis neiu käest kinni, temagi meel oli liigutatud.

„Ärge nutke, Olga!“

Siis lisas ta tasakesi: „Peale palga saan veel priikorteri ja kütte.“

Kõlas üdist läbitungiv vile. „Melusine“ tuli, roheline latern ninas, saare poole.

Üks suur, vana kala ehmus unest ja tõusis uudishimulikult veepinnale. Ta nägi hämmastudes puude varjus kõikuvat paati ja selles kaht inimest, kes tummalt üksteise najale nõjatunud. Paadist mööda libiseb mingisugune rohelisesilmaga koletis sulistades ja vilistades, ja ta pea peal seisab admiral õlalappidega, kes täiest kõrist kisendab:

„Ho, hallo, ho!“

Neiu aga näib tasakesi naeru kõhistavat.

Karujäljed.

Ameerika-Saksa kirjanik **V. Heydrich.**

Kui tuli esimene lumi ja elu laantes juba õige ebamugavaks muutus, ütles kolonel Clinker oma meestele:

„Poisid, nüüd on aeg putku panna. Kolme nädala pärast lahkub viimane aurik Reliancest. Novembri lõpul võime jõuda Vancouverisse.“

Meeskond ja hobused jaotati salkadeks, et 14 kuu jahisaaki mere äärde toimetada. Ja lõpuks istus Call Brydon üksipäi metsajaamas, et seal valvata järelejäänud tagavarasid, kuni neilegi järele tuldi.

Call Brydon oli kogu oma elu mööda saatnud Athabasca ja Suure Orjajärve kallastel. Tal oli maailmas ainult kaks olevust, keda ta armastas. Üks neist oli ta hundikoer Racy ja teine ta valge shoshonee pony King. Kunagi ei tundnud ta mõnusat mugavust kui siis, kui ta jalad Kingi seljalt alla rippusid ja ta võis ratsutada läbi laante, kuna Racy ümbruse põõsastes ümber nuhkis. Oma loomade eest hoolitses ta rohkem kui enda eest ja juba tihti olita enese elu kaalule pannud, et oma neljajalgseid sõpru hädaohust välja aidata.

Ootamisepäevad möödusid vaikselt ja rahulikult. Aga öösel, enne viimase transpordi kohalejõudmist, ärkas Call unest hirmsa kära läbi. Racy mässas kui meeletu ja tema hulumisest kajas välja viha ning hirm, kuulda oli ka Kingi hirmumist ja põruid kabjalööke vastu talli puuplanke. Ühtlasi kuulis Call aga ka üht teist häält — kurja, ärritatud mõminat, mis ta juuksed äkki püsti ajas.

Välguna läbistas ta ajust läbi mõte: Karu! Sama karu, kelle jäljed ta eile oli majaukse lähedalt leidnud.

Kuna Call ruttu saapad jalga ja kasuka selga tõmbas, muutus Racy hulumine väljas ikka metsikumaks. Puu pragises. Ja äkki kisendas King äärmises hädas. Call teadis, mis see tähendas, kui hobused niiviisi karjatavad.

Kui ta, püss käes, välja tormas, nägi ta suurt musta varju üle lume ruttavat ja metsa kaduvat. Call saatis talle kuuli hea õne peale järele. Rohkem ei saanud ta sel hetkel teha, kuna tagaajamine pimedas oli lootusetu. Ka Racy tuli tagasi ja jooksis nuuksudes Calli ja talli vahel edasi ning tagasi.

Väriselvatl kätel läitas Call laterna ja

läks talli juurde. Nähes, mis stundinud, krampus ta süda valus.

King lamas surnult verrega määritud aluspõhul. Nagu vaene tapaohver lebas ta lõhkitõmmatud kaelaga ja tummalt seisis Call oma ustava sõbra laiba ees. Ja äkki tõusis hirmus viha ta südamesse ja ta kisedas nii, et Racy kohkudes tagasi kargas:

„Seda pead sa metsaline tasuma oma nahaga! Mina eitaha minna inimeste hulka enne, kui see metsaline minu ees samasugusena lamab!“

Call tundis selle metsalise verist tegu nagu roima, ja oma printitiivses õigustundes oli tal kindel nõu temale nagu mõrtsukale kätte maksta. Ta tahtis teda taga ajada, kuni ta tema kätte sai ja talle oli kätte maksnud, maksis see mis maksis!

Kui vedajad järgmisel päeval jõudsid metsalaagrisse, leidsid nad jaama mahajäetuna. Elutoa laual aga seisis sedel Callilt:

„Karu tappis Kingi. Viige kõik kaasa ja minge minuta. Ütelge kolonellile, et tulen järele, niipea kui olen karu tapnud!“

Nõnda rändas Call Brydon karule järele, et temaga teha lõpuarvet. Nina lumes, jooksis Racy, tähelepanu pöörmata muule kui vaid karu pooleldi kinnituisanud jälgedele. Call järgis teda pingule kistud meelel, sest ta võis iga hetk oodata metsalise metsast ilmumist ja kallalekippumist.

Ent näis, nagu oleks karu oma saatust aimanud, mis talle järgnes. Nöörõigena, peaaegu peatumata, läksid jäljed põhjala suurtesse laantesse. Ainult siin-seal oli näha lühikese peatuse jälgi.

Kui nad olid kogu päeva väsimatult rännanud, ehitas Call lumehangedest ja okstest tule jaoks kaitsevalli, valmistas endale ja koerale süüta ja heitis siis, kasukasse mähituna, tule kõrvale magama. Järgmisel hommikul algas ta käiku uuesti.

Aga selgi päeval ei jõudnud nad põgenejale järele ja ööbisid jällegi lumehange taga ja õhukese okstest katuse all.

Kolmandal päeval viisid jäljed neid mägiselle maale ja Call märkas mitmest märgist, et nad nüüd olid jõudnud karu päri-sele asupaigale. Jäljed ei läinud enam otseti, vaid viisid kaljurahnude ja viletsate kuuskede vahel vindavända. Marult murtud puud takistasid teed ja hunnikukaupa seis-

vate kivide vahel kukkus Call mitu korda tige datest lumesildadest läbi.

Seekord valis Call enesele ööbimiseks ühe kaljuprao, mille suu ta kividega kinni mattis. Tal oli kindel teadmus, et karu ta tagaajamist oli nuusutanud ja siin tahtis võitlust vastu võtta. Igatahes ei tahtnud ta kaugemale põgeneda.

See arvamine leidis kinnitust, kui ta hommikul ümbruse üle vaatas. Laias ringis leidis ta karu jäljed, kes teda öösel oli ettevaatlikult luuranud. Et karu sama oli, keda ta otsis, nägi ta karu parema esikäpa isearalikest välisseisakust.

Äärmise ettevaatusega asus Call karulaagri otsimisele, mis kahtlemata üsna lähedal pidi olema. Jäljed viisid mäest üles kaljurägastikku. Järske ja vindavända teid mööda mindi ikka kõrgemale ja jõuti viimaks kohta, kuhu Call enam edasi ei võinud minna, sest et ta selles labirindis enast ootamata kallaletungi vastu ei oleks saanud kaitsta.

„See on nüüd sinu töö, Racy,“ ütles ta. „Peame teada saama, kus karu üleval lamab. Otsi, mu Racy, otsi!“

Ent Racygi ei ilmutanud õiget lusti üles kaljude vahele tungida. Ta vahtis üles, vingus ja istus huludes maha.

„Kas lähed, lurjus!“ kisendas Call kasvavas vihas. „Argpüks, kas tahad mind jätta hätta?“

Vuhisev hoop rihmaga ajas koera jalule. Viivitades ronis ta osutatud suunas minema ja vaatas veel kord kaua tagasi, enne kui kivide taha kadus.

Call seadis püssi laskevalmis, lödvendas noa vööli ja ootas.

Ta ootas küll tunni ja kuulas koera lähikest haukumist, mis kord lähemalt, kord kaugemalt kostis. Viimaks muutus haukumine pikaks hulumiseks.

„Nüüd on ta tema leidnud!“ kisendas Call ärevalt. „Tõmba, Racy, tõmba!“

Lähenevas videvikus hakkas ta koerale järele minema. „Ma tulen, Racy, pea kinni!“ Nüüd muutus Racy hulumine äkki kõledaks hädakisaks. Sellele järgnes vali karjumine. Siis jäi kõik vaik.

„Nüüd lõhub ta mu koeragi!“ kisendas Call meeleheitlikult. Tähelepanemata oma kindlust, ronis ta ähkides edasi.

Väikesel tasandikul leidis ta lumest oma verise koera lamamast. Tema külg olilõhki kistud. Karust aga ei olnud enam midagi näha ega kuulda. —

Ilm oli nii pimedaks läinud, et Call enam midagi ei saanud ette võtta. Ta otsis en-

dale jälle hea kaljunurga, mille ta kividega kinni rammis, ja valvas tule ääres juba neljanda öö.

Nüüd oli ta täitsa üksipäi. Mõne päeva kestel oli ta kaotanud kõik oma elavad kaaslased. Punane viha kees temas. Tal oli kindel nõu võitlust lõpetada, üks kõik, kas see lõppes hästi või halvasti. See ei olnud enam jaht, see oli isiklik asi, mis tal oli murdjaga õiendada.

Vastu hommikut kuulis ta väljas ähkimist ja kaapimist ja teadis nüüd, et ta vaenlast enam ei tarvitsenud otsida. Karu otsis teda. Call vähendas tuld ja vahtis välja.

Vihane mõmin kostis lähedalt. Oli selge, et karu teda piiras ja luuras ja ootas, mil inimene oma peidupaigast lahkub.

Call ei mõelnudki pimedas midagi tegema hakata. Nõnda luurasid nad teineteist mitu tundi. Inimene ja murdja, kuni tuli hommik ja mägestikule laskus hall sära.

Ilm oli kibekülm. Sadas kuiva luud, pikkamisi ja vaikselt, ja see mattis kõik nagu loori taha.

Tasakesi kõrvaldas Call kivid, mis teda olid kaitsnud.

„Nüüd on aeg,“ mõtles ta endamisi, ja peame jõudma lõpule!“

Ettevaatlikult astus ta välja halli videvikku. Karust polnud midagi näha. Aga vaevalt oli ta väljas mõne sammu astunud, kui kõlas urisev hää. Mitte kümnet meetritki kaugel tõusis madalast põõsastikust määratu hall kogu ja pööras oma aurava, terava pea tulijale vastu.

Kuigi ta süda kuni kõrini tuksus, ei tunnud Call vähematki kartust. Rahulikult lähenes ta murdjale, pani püssi palgesse, laskis — ja kargas jälle oma varjupaika tagasi.

Kuul oli metsalise lõuad purustanud ja ta maha visanud. Kuid kohe oli ta jälle jalul ja lähenes mõmisedes ja verise koonuga Calli varjupaigale.

Karu näis olevat oma meeletus vihas ja vapruses otse imetaolik, kuid Callil polnud selliste asjade jaoks mõtteid. Ta pidi tegetsema ruttu ja kindlasti, kui ei tahtnud ise sattuda hädaohusse. Külmalt arvestades saatis ta teise kuuli kallalekipujale pahe-masse puusa, nii et raske loom nagu välgust tabatuna maha prantsatas ja enam ei jaksanud tõusta.

Ent karu ei andnud järele. Ta püüdis vastase lähedale roomata. Aga Call teadis, et tal enam midagi polnud karta.

Ta pani püssi uue padruni ja läks just looma juurde, kas võimetus vihas teda püüdis käpaga lüüa. Sekund aega vaatasid surmavaenlased üksteisele silma ja teadsid, et neil kummagil polnud armu loota.

„Mõrtsukas!“ ütles Call ja laskis. „See sulle Kingi eest! — ja see Racy eest!“ Ja laskis veel kord.

Karu varises kokku, võpatas veel mõne korra ja jäi siis vedela massina punapleki-
lisele lumele lamama.

Call silmitses kaua seda korjust ja mõtles kõigele, kuidas see tulnud. Siin lamas mõrtsukas, aga ta oli vapralt võidelnud ja sangarlikult langenud!

Ta ei puudutanud saaki.

„Viis päeva olen teda taga ajanud ja nüüd oleme kümne minutiga tasa,“ mõtles ta vaikselt. „Miks ohverdasin ma õieti veel

Racy, pärast Kingi kaotust?“ Siis tõstis ta pea püsti. „Õiglus peab valitsema — inimeste ja loomade juures!“ ütles ta. „Et loom ei tea, mis teeb, ei tähenda midagi. Ka inimesed ei tea seda tihti ja neid karistatakse ometi kohe. . . .“ —

Mõni päev hiljem astus Call Bryden väsinult, nälgaselt ja külmanult Fort Reliance võõrastemajja ja küsis, kas kolonel Cliner oma meestega seal juba lahkunud.

Aurik oli samal hommikul teele sõitnud, kui ta kaks päeva Calli oli oodanud.

„Siis andke mulle voodi magamiseks ja hommikul üks kanuu,“ ütles Call üksluiselt. „Assiniboynes jõuan ma kolonellile arvata-vasti järele. Töötasin teda merekaldale saata. Aga ennem pean kord oma väsimuse välja magama!“

Kohtumõistja.

Arnold Liiv.

Elas Hommikumaal üks rikkamaid vürste, kes pärinud esivanemalt muinasloomadest lossid, võlvidud keldritega täis kulda ja kalleid kive, ning lugematud hulgad orje..

Seesinane vürst Aali oli tüdinenud pidudest ja laisklemisest kesk ilusate naiste karju. Ta hinge tekkis tahe elu ja inimesi uurida. Ajaviiteks oli vürst lossi raamatukogust otsinud välja ühe vanaaegse targa käsikirju, kus leidus mõtteid isiku kui ka rahva vabadusest. . . .

Ta lasi kutsuda enda juure orjest targema — lossi tarkuste vana — kirjanndja Ben-Huuri ning ütles: „Seleta, mida tead isiku vabadusest, ehk loe mulle endiste tarkade mõtteid selle kohta mu pergamentide kogust.“

Ben-Huur luges: „Ja vaata isandale kuuluv naine, ori ning lojus peab ikka teadma, et ta peakohal ripub ta käskija okas-piits, sest siis ainult oskab seesinane olla ja elada oma valitseja meele järele, ning endale õnneks. . . .“

„Küllalt sellest! Peame nende lausete üle järele mõtlema. See oli vist nii õige vanal ajal, kui elasid meie esiisad, kuid nüüd lasen sul, Ben, kirjutada kuldtähtedega uusi inimhinge vabadusseadusi. Kas pole õigem nii kirjutada kuldtähtedel mu

lossi seinale: igale inimolevusele ta isiku vabadus. . . .“

„Suur käskija ja rahva kohtumõistja tõdede teel — luba, et sulle, oh käskija, annan nõu! Tee enda mõte tööks ühe sulle armsa inimolevuse juures ja siis kingi sulle kuuluvale inimmassile isiku vabadus, kui ka poliitiline vabadus. . . .“

„Mõistan, et oled tarkuste vana Ben-Huur, nagu sind mu lossis kutsutakse. Et sa mulle head soovid, määran sind mu katsealuse jälgijaks. Täna sellest päevast alates on mu armsamal naisel, Koidukannil, täielik isiku vabadus. Ta toiminguga enda äranaagemise ja isiku vabaduse järgi. Tema iga soovi tuleb sul täita — pea seda meele! Kuid esiteks tuleb sul temale selgeks teha, mis on isiku vabadus. Mehe, eriti minu ori, ei oska olla vaba ja talitada minu moodi. . . .“

„Minu kohus on kuulata su jumalikku tarka käsku, oh vägev valitseja! Püüan olla kasulik sulle ja kogu su alamaile. . . .“

Päevad ja kuud kadusid. . . . Vürst Aali oli pahur ja tihti nukker, sest Koidukannil oli alati tuline kiire ning harva külastas ta enda endise mehe ja käskija lossi ruume. Raske oli Aalil harjuda sellega, kuidas tema Koidukannike end näitas ilma näo-

katteta väepealikutele, kuidas ta nendega naljatas, pildudes enda põlevatest silmadest välkusi, eriti ilusamaile ja mehisemaile tema hoovkonnas. Siin-seal sosistasid hoovkonna orjad Koidukanni armuseiklusist, mida nad näinud salaja lossi aias kuuvalgeil õil. Ja kadedad naised punusid Aali tema naise pattudest veretava ahela . . .

Vürst kannatas, sest Koidukannike oli ikkagi ta armsaim naine koguhaaremis. Ja kui vürstile ette kanti ta naise armuseiklusi, jäi et nendele ettekandjatele kurdiks just meele, sest tal oli usku naisesse ja temale antud isiku vabadusse . . . Ühel kuuvalgel õöl viinamarjade valmimise ajal tuli Koidukannike Ben-Huuri saatel ilutuledes säravasse lossi. Hurmay naine oli nimelt palunud oma sõpra eriskummalist palvet vürstile ette kanda, kuid et see ei julenud esineda sellise sooviga, siis tuli ta ise, võttes targa seltsilisena kaasa. Aali oli halvas tujus, olgugi et kuuldus kõikjalt rõõmu ja mahedat muusikat, ning lossiaed oli kuuvalgel muinasjutuline . . . Koidukannike tuli, tuli jooksusammul Aali juure, jättes lehtla teerajale Beni, põimis enda nõtked

käevarrad tusase mehe uhkele kaelale ja sosistas: „Ah, mu armsaim, palun sult ühe mu soovi täitmist ja nimelt: mul on juba igav sinu senistest väepealikutest ning lossi ülemteenritest. Muretse endale ja seega ka mulle uued inimesed, kaunimad, targemad ja tugevamad praegustest . . .“

Vürst Aali kuulatas. Kortsud ta kulmul paisusid siniste madudena. Ta raputas harrad naisekäed purustatud lille väätidena enda kaelalt — lükkas vihase liigutusega naise lillepõõsasse ja hüüdis: — „Ben-Huur! Vii see tänavnaine lossi pimedamasse keldrisse, kus ta enam kunagi meeste nägusid ei tohi näha, ja kustuta mu tarkuseraamatust kõik sõnad ja mõisted isiku, eriti naise vabadusest! Minu riigis elatakse ka edaspidi esiisade seaduse järgi . . .“ Ja järgmisel päeval olid vürst Aali sõjapealikud ja nõuandjad üpris rõõmsad, sest ka neil oli haaremites ilusaid isikuvabaduse järgi janunevaid naisi . . . Just nende enda tuleviku pärast olid nad viimastel päevadel mures olnud . . .

1932. a.

Laulu võim.

Jakob Liiv.

<i>Ma püüan vaimu värsket hoida,</i>	<i>Kui see, mis mulle kallis, püha,</i>
<i>Ef oleks ikka rõõmus meel,</i>	<i>Ju püüab uftu uppuda,</i>
<i>Ja oma bingele laulus toita</i>	<i>Siis vägev laul kui meremüha</i>
<i>Mu konarlisel eluteel.</i>	<i>Kõik päneb jälle ärkama,</i>
<i>Kas olgu ees mul kõrged kaljud</i>	<i>Ef tunnen ennast elus uues,</i>
<i>Või mühisegu formid valjud,</i>	<i>Hing rändab nagu peokuues</i>
<i>Neist iluheli üle viib.</i>	<i>Veel korraks endsel noorusmaal.</i>

Siis nagu kasvaks mulle tiivad
Ja selgeks, õrnaks muutub õhk,
Mind iluhelid sinna viivad,
Kus unub eluballus, rõhk . . .
Hing lõuseb nagu kõrgustesse,
Kust kotka lennul kaugusesse
Ja tulevikku tungib silm.

Unustavus.

Ameerika kirjanik **Albert Haig.**

Meie, poissmehed abiarstid, kohtusime tookord peaagu iga õhtu pärast teenistust väikeses veinirestoraanis hospitali vastas. Vahetevahel külastas meid üks või teine meie abielusolevatest ametvendadest, kuid ei ükski nii harva kui doktor Elliot. Ja sel olid muidugi head põhjused. See, vana peadoktor Bethami lugupeetud assistent, oli juba aastaid abielus ja elas oma väikese prouaga otse vanasõnalikult õnnelikus abielus, nii et ta sellepärast küll oma mugavast kodust enam lugu pidas kui viibimisest restoraanis.

Pikema aja järele oli Elliot ometi kord meie manguvatele kutsetele järeleannud ja kuidagiviisi oli jutt kaldunud kliiniku ülemale. Keegi oli väljendanud, et dr. Beetham ometi juba haigla ja oma vastutusrikka koha jaoks liig vana olla, sest kuidas tähele pandud, olla ta mälu juba mõni aeg viletsaks muutunud.

„On endastmõistetav, et mees tema vanuses võib mõned kõrvalised asjad unustada,“ segas siin Elliot ennast jutusse. „Mina tean aga vaid ainust korda, mil ta unustavus tõesti oli suurema tähtsusega. Vähemalt minule: tema löi tookord eelduse minu praegusele õnnele.“

Lugu juhtus ligi paarikümne aasta eest, kui Beetham veel polnud kutsutud selle hospitali juhiks,“ jätkas Elliot ja naeratas meie hämmastanud nägudele vaadates. „Tookord oli tal küll kaunis laialdane praksis vaestelinnaajaos, aga oma inimsõbralikul viisil teenis ta küll vaevalt rohkem kui igapäevase korraliku ülalpeoraha.“

Ühel õhtul kutsuti ta tungivalt ühe haige juurde. Ta leidis ülesantud aadressil viletsa, tühja toa ainsa tooliga, koidestnäritud sohvaga, mis kahtlemata oli näinud kord paremaid päevi, ja lihtsa lauaga. Veidikese värvi sellele ümbrusele jagas vaid üks vana vaas, milles seisis kimbuke poolnärtsinud sinilillesid. Kõik muu oli pleekinud ja rõõmutu, hall. Aga puhas oli see tuba ja puhas ka noore, meeleheitliku ema lihtne pesukleit. See naine istus sohva kõrval, millel lamas ta kannatav, raskesti haige laps, aastat seitse vana tütar.

Bentham tundis haigust juba paarist endisest külastusest. Noor proua oli mehe surmast saadik juba viis aastat vapralt kõigile saatuslöökidele vastu pannud: väsi-

matuna oli Mary Gorman suurtele äridele valmistanud peeneid näputöid, mille eest saadud rahaga ta ennast ja oma Inget ülal pidas. Kas mõtlevad siis inimesed sellele, kui rasket vaeva peab nägema üks noor ema, kes võib loota vaid oma käte osavusele, kuna ta maailmas seisab toeta ja abita, et muretseda omale ja lapsele ainult kõjge vajalikumat? Mis teab enamik inimesi sellest, kui meelsasti üks ema võtab kõik mured ja raskused enesele, kui kergesti käsi veel hilistel öötundidel nõela liigutab, kui ta selle eest saab näha oma last rõõmsana ja õnnelikuna!

Alles viimastel kuudel oli häda kasvanud otse vältimatuks. Paar tarvilikku mööblit, mis toale olid annud vähemalt mugavuse paiste, oli ära müüdnud, kui Mary Gorman nädalaid enam ei olnud leidnud tööd, isegi mitte odavaima töötasu eest. Nüüd jälle olid viimased sendid arsti honorariks ja rohtude muretsemiseks ära kulunud.

Põhjaliku läbivaatuse järele leidis Beetham, et lapse haigus ta viimasest käigust saadik oli edasi arenenud. Lapse suured pruunid silmad olid pärani lahti ja läikisid palavikus tarretult; kaks punast plekki põlesid ta väikesel, kõhnal näol ja ta käekesed kobasid ning võpatasid kramplikult.

„Härra doktor,“ küsis Mary meeleheitlikult, kui nägi arsti tõsist nägupärast läbivaatamist, „on siis seiukord täitsa lootusetu? Kas siis tõesti ei saa enam midagi teha?“

„Minu teadmise järele on päästmiseks ainult üks võimalus,“ vastas arst kaastundliku viivituse järele; „ainult kiire operatsioon võib veel tarviliku kergenduse tuua. Aga ainus mees, kes selle operatsiooni võiks õnnelikult korda saata, on eriteadlane professor Anderson. Ja tema honorar on vähemalt kolmsada dollarit,“ lõpetas ta tasa.

„Mul pole kolmegi dollarit maailmas,“ vastas Mary Gorman kibedas meeleheites. „Aga seda ei või tulla — ma tahan töötada — päeval ja ööl — tahan anda oma elu — aga mu laps peab elama.“

Sügavaima kaastundega vaatas Beetham palujale. Kui ometi võimalik oleks sellele emale abiks olla ta lapse elus hoidmisel! Aga tema kunst oli siin lõpul.

Haigeveodist tuli nõrk heli ja kütkestas kohe arsti tähelepanu.

„Ta tuleb jälle meelemärkusele,“ sosistas ta. „Paraku ei või me loota, et ta meelemärkusele jääb.“

Vahakahvatud silmalaud värisesid lapse silmadel ja rahutud käed jäid pikkamisi rahulikult vaibale. Pikkamisi hämardus meelemärkus lapse ilusates silmades.

„Ema — kus on minu ema?“ küsis ta viimaks kogeledes.

Beetham andis noorele emale märku; põlvili langedes võttis see lapse väikesed käed ja surus need oma rinnale.

„See vaas on viimane ülejäänus õnnelikumatest aegadest,“ ütles nüüd noor ema esimest korda pärast Inge ärkamist. „Tema on minu ema perekonnas olnud juba mitu inimpõlve — usun peaaegu kakssada aastat; ühes teiste väikeste asjadega saime meie ta oma pulmadeks. Nüüd pean temagi ära andma, nagu kõik muu, mis mulle oli armas ja kallis. Loodetavasti on ta vähemalt midagi väärt, et saaksin, härra doktor, mõne dollari teie honorariks,“ lõpetas Mary kibedalt.

Beetham oli prillid ninale asetanud ja vaasi põhjalikult silmitsenud. Kuupalju hõis-

K. o.-ü. „Arenge“ juhatus ja revlsjonikomisjoni liikmed 1932. a.

Istuvad vasakult paremale: H. Lagus (juhatusesimees ja ajakirja „Romaani“ asutajaid), P. Grünfeldt („Romaani“ toimetaja), Ph. Vahrik, (juhatuses liige), H. Haljaspõld (juhatuses liige ja ajakirja „Romaani“ asutajaid), E. Jakson (rev. kom. liige) ja Em. Gutmann (rev. kom. liige, „Romaani“ mõistatuste ja albumite toimetaja).

„Ema, ma sooviksin oma sinilille!“

Lapse silmad rändasid väikesele seinariulile, milles poolnärtsinud lilled seisis vanas vaasis. Ema võttis vaasi maha ja väike Inge tasus seda väsinud naeratusega, kuna ta iga lillekest üksikult silmitses ja paitas.

„Kas tohin minagi kord sinu ilusaid lilli vaadata?“ küsis Beetham lõpuks.

„Jah — ema ja mina noppisime nad, kui käisime pikal, pikal teel. — Ega te neid minult ära ei võta?“ vastas haige laps.

„Ei, muidugi mitte,“ rahustas Beetham last; „tahaksin ainult nende lõhna hingata ja ilusat vaasi vaadata.“

kavat naeru ja valusaid pisaraid, kuupalju rõõmu ja muret, lootust ja kartust võis see vaas olla näinud!

„Väärt?“ ütles ta lõpuks. „Noh, olen valmis teile selle eest maksma viissada dollarit.“

Mary Gorman silmitses arsti uskunatu hämmastusega. Kas pidi see olema vastus tema palavatele palvetele? Tema suu ei osanud vormida mingisugust tänusõna, aga rõõmupisarad seisis ta silmis.

„Seega võimaldub teie Ingele ainus võimalus päästmiseks: operatsioon,“ jätkas doktor Beetham. „Kirjutate teile siin viibimata tsheki ja telefoneerin siis professor

Andersenile, sest operatsioon tuleb veel täna igal tingimusel teostada. Kuidas näete, kaob lapse meelemärkus uuesti.“

Pool tundi hiljem viibis laps professor Anderseni erakliinikus. Ootetoas jalutas murestmuljutud ema edasi ja tagasi, edasi ja tagasi. Vahetevahel raputas äge värin ta keha, nii et ta peaaegu oleks kukkunud.

Siis — mis tähendas kellahelin? Kas võis tulla operatsioonitoast? Kas tähendas see . . . ?“

Lesk haaras ta käevarrest kinni.

„Doktor. — minu laps — ütlege mulle ometi — mis on minu —“

„Kõik on mööda,“ ütles Beetham rahustades. „Teie laps saab terveks ja elab!“

Seega lõpetas dr. Elliot oma jutustuse. Me olime ta jutustust põnevalt kuulanud ja hingasime kergemini, kui kuulsime episoodi õnnelikku lõppu.

„Jah, armas Elliot,“ ütles keegi meist, „aga kas te ei tahtnud meile jutustada meie

„Edu“ trükikoja juhatus, ametnikud ja töölised, kus trükitakse ajakirja „Romaani“ 1924. a. saadik.

Istuvad vasakult paremale: H. Praška (faktor), Ph. Vahtrik (trükikoja kaasomanik), A. Praška (trükikoja juhataja ja kaasomanik), A. Devis, pr. M. Jürgens (raamatupidaja).

„Armas, halastaja Jumal, ainult seda mitte!“ ohkas ta meeleheitlikult.

Ta vankus ja langes toolile. Mis sündis nüüd? Kellahelin oli vait jäänud ja temale järgnes hirmus vaikus. Kõik tunded ja mõttejõud lahkusid temast; ruum näis vajuvat tühjusse.

Siis näis mingisugune hääl nagu kõu ta kõrvus kõmisevat — „Jooge seda!“

Pikkamisi ärkas ta ja leidis doktor Beethami enda kõrvalt.

„Noh, kas on teil nüüd juba parem?“ küsis doktor lahkesti.

ülemarsti ühest tähtsamast unustavusest? Mina ei mõista õieti. . . .“

„Ah see?“ ütles Elliot naeratades. „Vaadake, ma unustasin nimelt ütlemata — tookord ja hiljemgi — et vaas ei olnud tõesti kaht dollarit väärt.“

„Ja kuidas seisab teie tänane õnn sellega ühenduses, Elliot?“ ei võinud ma jätta ütlemata.

„Kas olete üsna unustanud, et minu abikaasa nimi on Inge?“ vastas Elliot naerdes.

Kes meie järel tulevad.

Saksa kirjanik *Thea von Harbou* romaan,

7

„Tean ainult ühte inimest — ja sellelt ma raha vastu võtta ei või.“

„Marlen! Kas ei kõnele sinust jonn ja valeuhkus, mis ei oska paluda?“

„Olen paluma õppinud. Kuid ma ei taha.. ei, ma ei taha!“

Ta vallandas oma käe ägedalt.

Õpetaja tõusis. „Marlen, su poja kogu tulevik seisab kaalul! Sa võid ta teed tandsandada, et ta saavutaks ülima sihi — sa tead inimest, kes sind saaks aidata — ja sa ei taha teda paluda! Kas pean sinus jälle kahtlema?“

„Ma ei taha,“ ütles naine ja sulges silmad.

„Sa kahetsed seda sõna, Marlen! Sest vaata: ta on rüübanud peekrist, mille järele saab janunema kogu elu, ja ta ei unusta, et sina olid see, kes keelas tal juua, sina, ta ema! Kui ta seda jooki iialgi ei oleks maitsnud, ta tee oleks sarnanenud teiste vaiksese teelega, ilma igatsuseta ja võitluseta. Kuid nüüd on ta esimesi piisku nautinud ning on argipäeva rõõbastest sattunud töötatud maa väravate ette, mida ta iialgi ei pea nägema. Kas võid selle vastutuse enesele võtta, Marlen?“

„Ma ei taha,“ ütles naine ja pani pea kuklasse nagu lämbudes.

Õpetaja Henssen raputas kurvast pead.

„Mu armas poiss, seda mõtlesime teisiti, eks?“ ütles ta ja silistas Muti juukseid. „Kuid ole mõistlik! Austa oma ema põhjust, kuigi sa neid ei mõista. Sa tead ju, et ta sind armastab ja et talon raske sulle su soovi keelata. Usu mind, mu laps, sa võid ka meie lihtsas külakeses tubliks ja heaks meheks saada, kellest Jumal ja inimesed rõõmu tunnevad. Eks, sa lubad seda?“

Mut ei liigutanud. Ta seisis tooli kõrval, millel oli istunud Hannes Henssen ja vahitis tühjusse. Ja õpetaja mõtles, et poiss sarnanes oma isale nagu üks veetilk teisele. Niisugune offi Jens olnud, kui seisis tol päeval õpetajamaja uktsel, mis oli lõppenud nii hirmsasti ja mida Hannes Henssen sugugi tahtnud ei olnud ja ometi süüna tundis, mida tahtis surnu lapsele armastusega tasuda. Nüüd muutus ta lootus.

Ta ei saanud enam sõnagi suust. Ta teadis, et siin terve elu kaalul seisis. Ja tal hakkas kahju noorest, paljutöötavast elust. Vaikides eemaldus ta.

Kaks inimest onnis jäid üksi.

14.

Marlen pühkis käega üle otsaesise ja pööras lapse poole. Ta vaatas sellele kaua otsa. Ka tema tundis sarnadust Jensiga sel kibedalt tunnil tugevamini kui muidu.

„Mut,“ ütles ta ja sirutas käe ta poole. „Tule, mu poiss!“

Mut kuulas sõna.

Emapani käed ta õlgadele ja poiss tundis nende vaeste käte värinat üdini.

„Mut, mu armas poiss, vaata mulle näkku!“

Mut tõstis pilgu; ta ei tundnud vaenu ega viha, ta oli tõmp ja kustunud. Hirmus ükskõiksus oli talt võimu saanud.

See möödub, mõtles Marlen. See on pettumuse esimene meelega. Kuid see möödub.

„Mut, kas usud mind, et mina — seda ei suuda?“ küsis ta ja selles küsimuses oli ta südame kogu armastus ja hirm.

„Ma ei tea,“ vastas poiss.

Marlen lasi ta lahti ja tõusis. Ta jalutas toas ringi ja näis nagu pime, kes komistab. Ta meeled olid eemal.

„Sa ei ole veel süüandnud,“ ütles ta väsinult. „Ja sa pead kooli minema.“

„Jah.“

„Ära hiljaks jää, Mut. Pean tööle minema, ma ei või sind oodata.“

„Jah.“

Marlen läks raskete sammudega. Kui ta lõunaajal tagasi tuli, istus poiss veel samal kohal, kuhu Marlen ta oli jätnud, lõug käte vahel.

„Kas sa koolis ei olnud?“ küsis ema ja kinnitas seega nagu oma mõtteid.

„Ei.“

„Miks, Mut?“

„Ma ei taha enam iialgi kooli minna. Tean, et kooliõpetaja meile valesid muinaslugusid jutustab, et varjata tõde. Kuidas pean teadma, mis uskuda?“

Marlen ei vastanud.

Nad möödusid üksteisest tummalt. Tummalt istusid nad lauas. Mut ei puudutanud sööki.

Kuid naises ärkas viha poja vaikimise häälletu etteheite vastu.

„Söö!“ ütles ta valjult.

Mut haaris lusika ja neelas mõned suutäied. Siis ütles ta poollämbunult: „Ma ei või!“ ja vaatas emale otsa pilguga, mis sellele torkas südamesse.

Marlen tõusis, võttis vaagna ja kandis selle kööki. Mut jäi, kus oli. Marlen astus veel kord lävele.

„Ma ei taha enam näha, kuidas seal istud ja enese ette vahid,“ ütles ta ja vaatas üle poisi pea. „Puukuuri ees õues on hulk puid. Võta kirves ja raiu nad peeneks.“

Mut läks välja ja varsti kuulis Marlen teda töötavat, korralikult ja usinalt, üles vaatamata. Kuid Marlenile näis iga hoop purustavat tulevikku.

Siis tuli öö.

Täna ei hiilinud Mut ema voodi juure kiire, südamliku „Head ööd“ sõnaga. Täna ei seisnud ta kerjates riivistatud ukse ees; täna ei tarvitsenud ema lambikest süüdata.

Nad olid läinud voodi ilma lepitava sõnata. Üks kuulatas teise hingamist ja luges sekundeid ja minuteid.

Äkki ei kuulnud Marlen enam Muti hingetõmmet.

Ta kuulatas. Kamber oli surnuvaikne. Ta ajas end poolenisti üles ja vaatas poja aseme poole. Kuid ei näinud midagi. Ta tõusis tasa ja hiilis aseme juure, kummardudes selle kohale, ettevaatlikult ja aralt.

Poiss lebas rinnuli voodis, oli pea käsivartele pannud ja hambad patja surunud. Ja ema nägi, kuidas ta keha raputas metsik, pisarateta, äge nuuksumine.

Ta seisis tükk aega, vaatas poega ja unustas hingamise.

Siis põlvitas ta aseme ette ja pani käsivarred poja ümber. See ei liigutanud, ei lükanud teda emale ega surunud end tema vastu. Ta tundis selgesti, et poeg sulges oma mure endasse. Ta ei pahandanud ema üle, ei jonninud. Ta oli üks murtud elu pimeduses ja võitles kogu jõust tahtega võtta argipäeva ike enese kanda. Kuid ema teadis tast paremini, et ta seda iialgi ei õpi, sest ta oli Jens Hollanderi poeg, kes oli kodutu kogu maakeral olnud, kuna ei leidnud oma teed. Ja ta teadis ka, et kaotab poja neil tundidel, et see libiseb ta käest nagu ei oleks ta teda iialgi omanud, kuna ta teda raskemas mures ei aidanud.

Ta tõusis ja läks majast. Ta läks Jeni haau juure.

Ta istus madalale künkale, toetas otsaesise pahemale käele ja asetaski parema jahelele maapinnale. Nii kõneles ta surnuga kogu öö . . .

Järgmine päev aga oli pühapäev ja Mut mõistis, et ema sellepärast ei läinud tööle. Kuid ta ei teadnud, miks ta nii hoolikalt oma riideid silus ja vara hommikul ilusaid, musti juukseid pesi ja päikeses kammis, et

Arnold Lagus

K. o.-ü. „Arenku“ ärijuht
1925. a. — 1927. a.

nad hiilgasid sulatatud vasena ja nad siis-laiades palmikutes ümber otsaesise põimis-kuna neid muidu kandis kuklas. Ta imetas samuti, et ta silmad olid nii vaiksed ja sügavad ja huuled nii pehmelt avatud, ku pojale otsa vaatas nagu mõtleks ta heldele ja imelistele sõnadele.

Ta ei teadnud, et ta ema sel hommikul oli ilusam kui oma armastuse pulmapäeval. Kuid ta ei suutnud emalt silmi pöörata, vaadeldes ta rahulist kõnnakut, ta mahedat rahu.

Kellad kutsusid jumalateenistusele, kui ta lahkus onnist ja läks külla. Ja Mut uskus sel tunnil, et kellad helisesid emale. . .

Marlen sammus üle Dorpi talu õue ja nägi väikest kalasilmadega teenijat kaevu juures seisvat.

„Kus on peremees?“ küsis ta.

„Majas.“

Ta leidis peremehe suures, madalas toas. See seisis kapi ees ja korraldas raamatuid ja pabereid. Kui kuulis ust avatavat, sulges ta kapiukse ja pööras ringi.

Lävel seisis Marlen.

Ta ei teretanud.

Ta kuulis, kuidas peremees hambad kokku litsus ja tugevasti õhku kopsudesse tõmbas. Kuid ta seisis rahulikult, vaatas Marlenile näkku ja pistis kapivõtme tasku.

Marlen ei mäletanud enam sõnu, mida öelda oli tahtnud. Ja sumedas ruumis valitses südantahistav vaikus.

Lõpuks tõstis Marlen pea ja liigutas huuli. „Tulen su juure,“ algas ta ja vaatas peremehe poole, „kuna vajan raha Muti jaoks.“

Klaus Dorp läks ümber laua, mis seisis nende vahel ja tõmbas toaukse kinni. Ta ei öelnud ikka veel sõnagi. Ta oli Marlenile nii lähedal, et tundis suvehommiku värsket lõhna, mis tast hoovas. Veri tõusis talle näkku ja ta käed tõmbusid aeglaselt rusikasse, et musklid pingule tõmmatud said.

„Sina!“ sosistas ta Marlenile näkku. „Lase enesele öelda — sa mängid hädaohlikku mängu!“

„See ei ole mäng,“ vastas Marlen. „Mul on kibe tõde mõttes.“

„Et mu juure tuled?“

„Jah . . .“

„Sina . . . minu juure?“

„Jah.“

Peremees pani käed ta käsivartele. Marlen ei taganenud, kuid kahvatus nii hirmsasti, et peremees ta lahti lasi ara ja tige-geda pilguga.

„Asja juure. Sa tahad raha?“

„Jah.“

„Palju?“

„Väga palju.“

„Ma eelistan arvusid.“

„Tuhat marka.“

„Nii . . . sa oled nõudlik. Milleks vajad sarnast summat?“

„Tahan saata Muti linna kooli.“

Klaus Dorp kehtas õlgu.

„Olen uudishimulik, kuidas seda teostad. Su majast ei kuulu sulle ainuski sindel katusel ja põllud ei kanna kulda.“

„Müün sulle maa, aia ja maja,“ vastas naine.

„See ei maksa tuhat marka. Ja mis teed hiljem? Kas tahad kogukonnale koornaks olla? Iga päev tühja laua taga istuda — ja teise katuse all magada?“

„Tulen sulle teenijaks . . .“

Näis, et peremees oli saanud hoobi vastu rindu. Vilistav toon tuli ta suust jata hambad välkusid nagu röövloomade kihvad, kuna ninasõõrmed laienesid.

„Mu teenijaks . . . ma ei vaja teenijat — sa tead seda . . . sa oled ka liig kallis.“

Marleni abiotsivad silmad eksisid kapi juure nurgas. „Pean raha saama,“ ütles ta.

Seal seisis peremees ta kõrval, haaras ta käed omadesse ja meeletu hullus, mis teda oli vallanud, neelas talt iga sõna. See ei olnud kõne, vaid sosin ja kogelemine ja läks üle Marleni nagu torm kihutab üle rukkipollu ja Marlen vankus nagu tormis.

„Ei taha su tööd! Naeran su töö üle! Selle eest ei anna ma tuhat pennigi! Sa tead, mis ma tahan! Muidu ei oleks sa tul-

nud! Sind tahan ma! Sind! Su kogu elu! Tahan sind näha, tunda, igapäev, iga tund . . . tahan oma janu kustutada . . . tahan terveks saada. . . jälle hingata, jälle elada! . . . Seda tahan ma! . . . Kas tead seda!? Kas tead seda, Marlen?“

„Jah!“ ägas see ja heitles mehega meeletu heitel.

„Ja sa tuled . . . Kas tuled, Marlen?“

„Jah, jah . . .“

Peremees lasi ta lahti. Peaagu oleks Marlen põlvili langenud.

Ta haaras tooli järele, hoidis end sellest kinni ja kattis näo käsivarrega.

Mõne südamelöögi vältel ei olnud toas ainustki häält.

Siis sammus mees raskelt üle toa.

„Sa saad raha, Marlen . . .“

Ta avas kapi ja murdis pitsati ühe seesmise laeka küljes.

Luges raha lauale. Kümme sinist tähte.

Ja jäi kapi juure seisma.

„Võta nad,“ ütles ta tagasi vaatamata. Marlen tuli ja kogus tähed kokku.

„Täna,“ pomises ta.

Ja läks.

Peremees ei peatanud teda.

Kuid kui Marlen juba hoidis ukselinki peos, tuli ta talle järele. Tõmbas ta mõlemi käsivarrega oma rinnale ja surus hambad ta kuklasse.

Marlen ei pannud vastu. Ta hoigas.

„Mine!“ ütles mees ja tõukas ta eemale. Ja Marlen komistas üle läve.

15.

Kui õpetaja Henssen peale lõppenud jumalateenistust käärkambrist väljus, tuli Marlen talle vastu.

„Lootsin sind täna kirikus näha saavat,“ manitses vaimulik mahedalt.

„Tulen teinekord. Täna ei olnud mul aega. Tahtsin ainult öelda, et olin Klaus Dorpi juures ja palusin talt raha Muti jaoks. Ja ta andis selle.“

„Armas hing!“ hüüdis õpetaja ja ta silmist paistis rõõm. „Seda ütlevad su huuled nii külmalt ja rahulikult, nagu oleks see endastmõistetav asi! Kas ei ole su emastüda täis lootusi ja tänu ja kiitust, et kõik läheb nii hästi? Oh Marlen, Marlen, kui näeksin päeva, mil sa tänaksid Jumalat täiest hingest ta armu eest!“

Naeratuse vari lendas üle naise näojoonte.

„Ehk teen seda kord,“ ütles ta langetatud pilgul. „Võtke raha, õpetajahärra; ma ei taha seda kodus hoida.“

„Kas näed,“ naljatas õpetaja. „Vaevalt oled rikkaks saanud, kui juba hakkad tundma rikka muresid, et raha võiks saada varastatud!“

„Jah,“ ütles Marlen ühetooniliselt.

Õpetaja Henssen raputas pead ja ohkas veidi.

„Kas Mut teab juba oma õnne?“

„Ei, Tahan seda talle nüüd öelda. Ja millal läheb ta linna?“

„Kui kõik läheb hästi, nagu loodan ja usun, siis viin ta septembrikuu viimasel nädalal üheskoos Dieteriga linna. Kuid ära noruta pead, Marlen. Ära riku enneaegse lahkumisvaluga oma poisi esimest rõõmu! Su mure on emade üldine saatus, kui lapsed kasvavad ja noori tiibu liigutavad. Kas tahad äkki lootuse nurka heita?“

„Ei,“ ütles Marlen. „See möödub. See kõik on alles nii harjumatu.“

Kuid ta ei tõstnud pilku teelt, kui läks koju.

Alles kui ta nägi poega enese ees, naeratas ta. Ta istus pingile maja ette nagu oleks ta väsinud pühapäevahommikust, pani käed süles kokku ja vaatas ilusa, helde naeratusega lapse küsivatesse silmadesse.

„Jah, mu poiss,“ ütles ta ja hingas sügavalt. „Kõik on korras. Nüüd lähed linna ja õpid, kui palju ise tahad. Sa ei pea elus enam puudust kannatama... võid omale raamatuid osta nii palju, kui on õpetaja-härral — võid ehitada oma tulevikku tugevate kätega, saad targaks ja õnnelikuks... jah, Mut, väga, väga õnnelikuks...“

Ei, Mut ei julenud veel uskuda! Ei, see oli võimatu!

Ta seisis kivistunult ja vaatas ema.

See naeratas, noogutas ja sirutas talle käed vastu.

Siis tegi Mut sammu ema poole ja langes naerdes ja nuuksudes ta ette põlvili, võttis ta põlvede ümbert kiini ja surus näo ema sülle.

„Ah ema... ah ema...“

Marlen tõstis ta üles ja hoidis teda mõlemi käe vahel.

„Kas rõõmustad?“ küsis ta sosinal. „Kas rõõmustad?“

„Ah ema...“ kogeles Mut.

Ta pani käed ema kaela ümber ja ei märganud, et ema tuksatas. Ta surus end ägedasti ema rinnale ja suudles teda osavusetu palele.

Marlen ajas pea kuklasse ja sulges silmad.

Nad ei kõnelenud enam.

Sel öösel ei suutnud Mut pingile maja

ette jääda. Ta liilis ema juure ja liitsus end selle vastu. Marlen pani käsivarre ta õlgade ümber. Kuna ta lebas unetult, vahitides kuumade, kuivade silmadega pimedusse ja ta äge südamelöök rahuneda ei tahtnud, kuulatas oma lapse sügavaid hingetõmbeid ja kaitses ta und...

Näis peaaegu arusaamatu, kuidas päevad ruttasid. Täna kõlas rõõmus koodilöök, homme sädelesid vikatid küpsel põllul ja ülehomme kerkisid seal kuhilad. Truu ja sinine taevast õnnistas rikast saaki ja vaivas seda, kuni tugevad hobused viimase vankritäie õue töid.

Üle kõrsvälja puhus tuul ja siin ja seal nähti atra, mis pidi maad järgmiseks külviks ette valmistama.

Oli kurb, vihmane päev, kui Marlen pakis uue kohvri, mille Andres linnast oli toonud, häid ja tarvilikke asju täis. Mut seisis kõrval, vaatas pealt ja katsus meeles pidada, kui ema seletas, kus see ja see asi lebas ja kuidas ta end linnas üleval peab pidama. Ta oli unistanud päeval ja öösel sellest päevast ja nüüd, mil see oli saabunud, näis talle kõik võigas ja võimatu. Ta lasi end lükata ja juhtida ja ütles kõige peale jah, pikemalt kuulatamata.

Kui õpetaja väikesel vankril ette sõitis, seisis Mut jahmunult ning ema pidi meele tuletama, et ta annaks käe oma sõbralikule kaitsjale ja tulevasele seltsimehele. Kuid Dieter Henssen oli talle alati meeldinud; ta näis tõsine ja palju vanem, kui oli õigupoolest ja tal olid õe Liisi silmad.

Kohver mahutati vankrile ja õpetaja ulatas Marlenile jumalagajätuks käe.

„Ta läheb headesse kättesse,“ kordas ta kümnendat korda.

„Jah.“ Marlen vaatas ringi, kas midagi ei ole unustatud. Viimane minut oli käes.

„Ela hästi, mu poiss,“ ütles ta lihtsalt ja kummardas ta poole.

Seal alles mõistis Mut, et see oli lahkumine ja haaras emast kinni nagu ei tahaks ta ialgi enam lahti lasta.

Marlen suudles teda ikka uuesti ja vahitis võitlevasse, ehmunud lapsenäkku ja soosistas meeletuid, igivanu, lapselikke õrnusõnu. Siis vallandas ta ise poja käed ja tõstis ta väikesele vankrile.

Hobune hakkas traavima, kuid Mut ei lasknud ema kätt lahti. Nii sammus Marlen oma ilusa, sihikindla sammuga vankri kõrval, kuni tee hakkas tõusma. Siis vabastas ta enese, seisatas ja vaatas vankrile naeratades järele, lehvitas ja ootas, kuni kolistav vanker oli putukasarnane.

Siis pööras ta ja läks koju.

Ta oli selleks päevaks kõik korraldanud. Tühjais, lagedais ruumes ei olnud enam midagi teha. Ka pliit oli külm.

Ta sulges kõik ukсед ja pani eesukse võtme tasku.

Ta läks veel kord Jensi hauale, mis oli samblaga kinni kasvanud.

Kuid ta ei jäänud sinna kauaks. Tal oli olnud aega jumalaga jätta paljudel, pikka-del, tumedatel öödel.

Siis sulges ta aiavärava ja läks Dorpi tallu.

Tal oli kaasas pesukimp ja pühapäine kleit. See ei kaalunud palju. Sellepärast läks ta sirgelt ja hoidis õlgu uhkelt.

Peremees olevat põllul, ütles üks teeni-jaist, keda ta kohtas õues, ja vahtis talle järele.

Marlen pani kimbu kotta, siis avas ta toaukse ja astus Hanne Dorpi tuppa.

See oli ta tulekut kuulnud, ajas end kahekümne padja vahel üles ja naeris ja nuttis ühe hingetõmbega.

„Sa tuled tagasi, Marlen . . . sa tuled tagasi!“ Ja ta haaris sõbranna jõurikaste käte järele ja silitas neid. „Igatsen su järele — seda võin tõendada! Kui lahkusid, uskusin, et sinuta enam hingata ei saa. Ja õppisin seda ometi ja see läks, kuid oli raske. Usaldasid sind nii väga ja su olekut . . . Kuid sa ei pea mõtlema, et olin sulle pahane, Marlen — ma mõistsin, et sa ei tahtnud jääda tallu, kus sulased sind teotasid . . . ja see tegi mulle niivõrd valu nagu oleks mu õele ülekohtu tehtud — kas usud seda?“

„Jah, Hanne,“ vastas Marlen hääletult.

Haige naine hoidis tást ikka veel kinni ja naeratas tänulikult ja rõõmsalt.

„Et sa jälle tagasi tulid,“ kordas ta õnelikult ja silitas oma nõrga käega sõbranna pälet. „Kas tead, ma ei unusta iialgi Klausile, et ta sind tagasi tõi. Meie mõistame üksteist. Sa oled samuti palju kannatanud, vaene Marlen — kuid usu mind, kõige pahem ei ole see, kui surm röövib armsama, vaid kui elu ta meilt võtab ja selle üle süda murdub . . . see on raskem, Marlen.“

„Hanne . . .,“ ütles Marlen Hollander kokkusurutud kõriga! „Sa ei tohi nii palju kõneleda, see teeb su haigeks.“

„Jäta mind, armas hing. See on mulle hea. Olen neil pikkadel nädalatel, mil lebasin üksi, vaikima pidanud ja see mind tervemaks ei teinud. Ja ma tean, sinuga võin rääkida nagu ihaldan. Ja nüüd veel

julgemini. Nüüd, mil sa nii palju oled läbi teinud. Vaene Marlen! Kui kuumad on su käed ja su silmad nii auku vajunud. Sa näed vilets välja!“

„Jah,“ ütles Marlen ja pani käed kokku. „Olen väga vilets!“

„Siis jää minu juure, sa vaene! Vaata, ma olen õppinud sinult, kuidas lohutuda. . . Tahan sind heameelega lohutada. . .“

Ta väsinud, kõlatu häälel ütles vaikseid, ilusaid, heldeid sõnu. Ja Marlen istus ta kõrval segaste mõtetega ja kannatas sellest õrnusest, nagu ta iialgi ei olnud kannatanud karedast sõnast.

Videvikurahusse kajas müra. Kuski oli uks kinni langenud.

„Klaus on koju tulnud,“ arvas Hanne Dorp.

Marlen tõusis, kuid teine hoidis teda tagasi.

„Jää; küll ta teab, kust su leiab. Ja ära ole segane, Marlen; meie juures oled kaitsitud. Siin ei või sulle midagi sündida.“

Klaus Dorp tuli sisse ja jättis ukselingi pihku.

„Nii, see oled sina?“ ütles ta. „Tule pärastpoole minu juure, et korraldame majamüügi asja. Äriasjus olen täpne.“

Marlen tõusis ja lahkus toast. Kuid ta kuulis enese taga haige naise paluvat häält.

„Ole hea ta vastu, Klaus! Ta on palju kannatanud.“

Klaus ei vastanud.

Ta läks Marienile järele ja paiskas ukse kinni, et lubi seintelt maha kahises.

„Ära nii palju kõra tee!“ ütles Marlen süngelt. „Haige ehmub igast sinu sammust.“

„Ta on sellega harjunud,“ ütles Klaus.

„Olen sult õppinud, et peab paha olema, kui tahetakse sihile jõuda. Kuid julmus ei ole vajalik.“

„Ehk muudad sa mind, Marlen,“ vastas mees ja ta pilgud rippusid naise küljes.

„Sul on selleks aega küllalt. Seal laual on paber, millele pead alla kirjutama. See on majamüügi leping. Teine paber puutub sinusse isiklikult. Tahan kirjalikult, et sa jääd. Tahan omada tagatist. Olen küllalt kaua seda päeva oodanud.“

Marlen astus laua juure, mille taga istus peremees, ja luges mõlemad paberid läbi.

Siis kirjutas ta alla. „Marlen Hollander.“

Ta oli nüüd kodutu.

Oli ori.

„Nüüd kuulud mulle,“ ütles Klaus Dorp raskelt hingates.

Ja haaras ta käed.

„Kaabak,“ pomises naine.

Mehe nägu kahvatus.

„Ütlen sulle,“ sosistas ta Marlenile näkku, „kui oleksin vaba ja iseenese peremees, siis oleksin su kosinud nagu Jakob kosis Raheli — sest sa pead mulle kuuluma . . . Nüüd kosin su . . .“

„Jah,“ vastas Marlen ja võitles ta käsi-varte jõu vastu. „Kuid kerge vaevaga sa mind ei saa . . .“

Nüüd naeris Klaus Dorp, sest ta tundis võitlusest rõõmu. Kuid kui Marlen end pea-aegu vallandanud oleks, muutus ta hullu-meelseks ja sundis ta põlvili.

Ta haaris julmalt ta käed, surus ta pea kuklasse ja suudles januselt Marleni pool-avatud suud.

Ja kui ta suudluses tundis naise mässavat verelööki, löid metsikuse lained ta pea kohal kokku.

16.

Linnakellad löid seitse. Imeilus, sügisene päikeseloojak hõõgus tumesiniste katuste kohal ja täitis kiirgavate värvidega akna-raami, milles seisis Dieter Henssen ja liikumatult taeva vahtis.

Sügav hämarus valitses ta taga lihtsas, sõbralikus ruumis. Mut Hollander oli raamatud ammu eemale lükanud ja vaatas tumas mures sõbra poole, kelle liikumatu kogu seisis siluetina laskuva päikese kullas.

Ehk tundis see rasket, tõsist pilku, mis uuris ta vaikimist.

Ta pööris ja Mut tõusis.

„Tahan minna Nunnemäele,“ ütles ta. „Kas tuled kaasa?“

„Jah. Kas ütleme seda all?“

„Kui see sulle on arnsam . . . Kuid mulle ei teeks see siis enam rõõmu. Tule, Dieter!“

Nad läksid pimedat treppi alla, mis viis kasuvanemate korterisse. Ühes toas mängiti klaverit. Beethoveni. Jahedalt ja puhtalt.

Dieter Henssen surus rusikad kõrvadesse ja jooksis majast.

Kärarikkal tänaval vaikisid mõlemad tahtmatult. Nad olid käed taskutesse pannud ja sammusid kiirelt, veidi ettepoole kumardanult ja pilk maas, liig kiire kasvu väsinud olekuga.

Nad olid ühesuurused, kuid Mutil olid laiemad õlad ja kindlam, teadlik kõnnak. Kui ta sõbraga kohtas võõrast, siis päriti temalt teed ja tema andis kiire, selge vastuse. Dieterile ei oleks meelegi tulnud vabatahtlikult suud avada, kui Mut Hollander oli ta kõrval.

Ta järgnes talle nüüdki ebateadlikult, kui linn maha jäi ja Mut üle heinamaade

Kümneaastasele töörohkele tegevusele tagasi vaadates palun kõiki „Romaani“ lugupeetud kaastöölisi, levitajaid, lugejaid ja sõpru, kes mind mu töös on toetanud, lahkesti vastu võtta minu

kõige soojem tänu.

Ühtlasi palun kõiki senist sooja poolehoidu jatkata veel tulevikuski.

Kõige austusega

Peeter Grünfeldt,

„Romaani“ tegev ja vastutav toimetaja.

Nunnamäe suunas minema hakkas. Nad läksid nüüd aeglasemalt ja hingasid sügavalt ja Mut võttis mütsi peast, et tuul ta juukseid sasiks.

Dieter Henssen ei tõstnud pilku teelt.

Alles kui nad üleval olid ja mäetipult orgu vaatasid ja linnale, mille tornid sädelesid õhtupäikeses, hakkasid ta silmad rändama. Nad rändasid algul läheduses ja läksid siis kuldpunasesse kaugusesse, ta jälgis jõejooksu, milles peegeldus punane taevas, järgnes pilkudega rõõpaid, hõbepaelu, mis ulatusid üle lagendiku, vaatas rahulikke pilvi ja lahkuvat päikest pilguga, milles oli nii otsatu igatsus, nii lõpmatu völu, et Mut ehmus ja kõnelda ei julenud.

Kuid Dieter hakkas kõnelema, tasa vaikselt, südamliku innuga.

Ta kaugeneb ja kaob, päev on möödunud ja ruttab edendama elu uut.

Kui kahju, kahju, et mul pole tiibu, et jõuda võiksin talle järele!

Siis näeksin ma õhtupäiksekiirtes maailma vaikselt oma jalgadel

ja mägesid täis rõõmu, orge vaikselt ja ojakest seal nagu pärlipaela,

mis suundub laikvalt kauge mere vette.

Kuid varsti, varsti jälle tõuseb tema

ja minu ees on öö ja taga päev,

mu kohal taevas, lained minu all

ja linnud taeva all ja eemal metsad

ja nende kohal kured koju ruttamas —

see kõik kui unelm, imelik ja ilus!

Ja kordas siis nagu oleks see kõige ilusam. „Mu ees päike ja mu taga öö!“

„Sa ei ole õnnelik, Dieter,“ ütles Mut.

„Dieter, mulle näib, et oled üks neid, kes pööravad päikesele selja ja imestavad, kui nende eneste vari teele langeb.“

(Järgneb.)

Tõtt ja nalja.

Viisakuseta arst.

Keegi noor ja ilus daam oli teiste tujude kõrval omanud ka tuju ennast mitte terve tunda. Kutsuti arst. See tuli ja küsis haigelt, mis tal siis õieti viga on.

„Olen väga haige, doktor,“ ohkab daam.

Kohkudes võitis arst ta kää ja katsus ta veresoont. „Rahu,“ ütles ta siis, „ei muud kui rahu! See on kõik, mis teile võin soovitada.“

„Mis? Muud midagi? Ja mina olen omeli nii haige! Vaadake omeli mu keelt!“

Arst vaatas keelt, millest kõneldi, et ta väga liikuv olla.

„Ka keelel pole midagi viga,“ vastas arst; „temagi vajab rahu, isegi veel enam rahu kui teie ise!“

Keegi teine daam, keda kuulus prantsuse kirurg Petit hea tulemusega oli opereerinud, püüdis temale meeitiitust ütelda.

„Nii suur anatoom kui teie,“ ütles ta, „oskab vististi kõik haigused kõrvaldada.“

„Eksite, armulisem proua,“ vastas Petit. „Meiega, arslidega, on lugu samasugune kui Pariisi voorimeestega: nad tunnevad kõiki tühavaid, ent ei tea mis sünnib majades.“

Halvad ajad.

Kaks ärisõpra kohtavad.

„Kuidas äri läheb?“ küsib üks neist.

„Vilet-asti,“ vastab teine. „Ja teil?“

„Viletsasti, viletsasti,“ vastab küsitav.

„Kas ta siis sugugi ei lähe?“

„Mitte sugugi,“ ahastab küsitav. „Minu teenijad magavad büroos, kuna neil pole midagi teha, ja mina ei saa õõselgi magada, kuna ma pean äri üle järele mõtlema.“

Vahend.

Mees läheb Hommikumaal arsti juurde.

„Aita mind, Hakim,“ kurdab ta. „Mul on kange kõhuvalu.“

„Mis sa viimati sõid?“ küsib arst.

„Halvasti küpsetatud leiba,“ oli vastus.

„Noh, siis kirjutatan sulle rohtu silmade jaoks,“ seletas arst.

„Kuidas võib silmarohi aidata minu kõhuvalu?“ küsis abiotsija imestades. Millele arst vastab:

„Kõige esmalt peavad su silmad olema terved, siis ei oleks sa sõõnud halvasti küpsetatud leiba.“

Võõrkeeled.

„Mis sa ei tea, mis prantsuse keeles on „sõnn“ ja „eesel“?“

„Ei, isa, meil ei ole sõimusõnu tunnis veel olnud.“

„Mis, äri te siis nüüd peate?“

„Raupleni kirjatuvidega.“

„Ja olete rahul?“

„Muidugi, sest tuvid, mis ma ennelõunat müün, on õhtul jälle minu juures tagasi.“

„Mis vahe on raadio, helifilmi ja maksude vähendamise vahel?“

„Raadios kuulatakse, aga ei nähta. Helifilmis kuulatakse midagi ja nähtakse ka midagi. Maksude vähendamisest aga pole midagi näha ega kuulda.“

„Mis te siin teete?“

„Tahan ennast uputada!“

„Mistavris teil siis päästerõngas keha ümber on?“

„Ma ei oska ju ujuda!“

Tänulikud töölised.

Pimm jutustab oma sõbra Pommile tsirkuses oma muljetest, mis ta Londonis rahvusvahelisel diplomaatide konverentsil omanud. Kõik diplomaadid olid frakkides, kui neid seal esitleti kuningale.

— No ütke, kas Macdonald oli ka frakis?

— Oli, ka tema oli frakis ja kandis valget vesti. Ja kulduuri kuldketiga. Uurile oli graveeritud: „Mr. Macdonaldile — tänulikud inglise töölised.“

— Aga ütke, kas Tshitssheriniit ka nägid?

— Nägin ka Tshitssheriniit.

— Kuidas oli tema rõivastatud?

— Samuti frakis ja valge vestiga.

— Ja temalgi oli kulduur kuldketiga?

— Temalgi oli kulduur kuldketiga!

— Nii, aga kas märkasid ka, mis tema uurile oli graveeritud?

— Muidugi märkasin seal seisid: „Savva Andrejeviš Morosovile — tänulikud Moskva töölised.“

„Oj, onu, on sul aga palju raamatuid!“

„Jah, Mannikene! Mina armastan raamatuid.“

„Meiegi toome raamatukogust palju raamatuid, aga isa on aus ja viib nad kõik jälle tagasi!“

„Mis te eile ooperis kuulsite, armas sõbranna?“

„Oh palju. Pajuberg akordeerib. Proua Maamann läheb vahelduseks jälle sanatooriumi ja Pobelud lahevad endid lahutada.“

„Miks oled nii kurb, armas sõber?“

„Poksija, minu toanaaber, oli oma kübara kaotanud.“

„Sellepärast ei tarvitse sa ju kurb olla.“

„Omeli — mina leidsin selle ja panin endale pähel!“

Sõbrad.

„Kas sa võiksid mulle laenata sada krooni?“

„Ei, aga ma tänan sind selle eest.“

„Mis eest sa tänad?“

„Esitaks selle eest, et oletasid, et mul on sada krooni, ja teiseks, et need sulle oleksin andnud. See oli sinu poolt väga õilis!“

Suurima edu majanduslikus võitluses saavutavad need, kes paremini ettevalmistatud, informeeritud ja organiseeritud.

Henry Ford.

**Seda
võimaldab**

Uus Eesti

Kaupmeeste ja töösturite häälekandja.

- „**UUS EESTI**“ sisu on selge, õige ja asjalik.
„**UUS EESTI**“ toob oma veergudel vaid esmaväärtuslist usutavat majanduslikku informatsiooni.
„**UUS EESTI**“ kaastöolisteks on üleriigi parimaid asjatundjaid tegelikkude majandusmeeste hulgast.
„**UUS EESTI**“ on ametlikult tunnustatud kaupmeeste ja töösturite häälekandjaks üleriiklikkude kongresside poolt.
„**UUS EESTI**“ tellimishind on 12 kuuks 2 kr. 25 senti.
6	1	20
3	—	65
1	—	25
- „**UUS EESTI**“ tellimisi võtavad vastu kõik Eesti Vabariigi postiasutised ja kaupmeeste ning töösturite organisatsioonid.

Oma silm on kuningas.

Seepärast nõudke „**UUS EESTI**“ proovinumbreid, mis saadetakse Teile **täiesti tasuta.**

„**UUS EESTI**“ toimetus ja talitus asuvad Tallinnas, Harju t. 48, telefon 448-29.
Posti jooksev arve Nr. 179.

A./S. **ODOR**

Tallinn, Kivimurru t. 2, tel. 310-98.

Soovitame:

Lõhnaõli ja kölnivett;
Chypre, Köningslieder, Magnolia, Quelles belles fleurs jne.
Divinia, Jaapani ja Oriental
puudreid.

Iluduskreeme nagu:
Odorcream, Coldcream ja
Kasekreem.

Odor hambapastat ja pulbrit
Küünte lakki, huulte ja kulmu
pulki j.n.e.

Ostke, toetage kodumaa tööstust.

Kirjuseep
„MARMOR“

on lühikese ajaga saanud igas majas
esimese järgu tarbeaineks, sest

Kirjuseep Marmor — vahutab hästi.

Kirjuseep Marmor — kulub äärmiselt
vähem.

Kirjuseep Marmor — on hea lõhnaga.

Kirjuseep Marmor'iga — pesu pestes
jäab pesu värskeks, lõhnavaks ja valgeks.

Tähelepanu: Iga tükk kannab templit
„MARMOR“. Ilma selle templita ei
lase vabrik ühtki tükki müügile.

Seebi- ja soodavabrik
PH. VAHTRIK ja J. MOOSTE,

Tallinnas, Paldiski mnt. 46,
tel. 432-40.

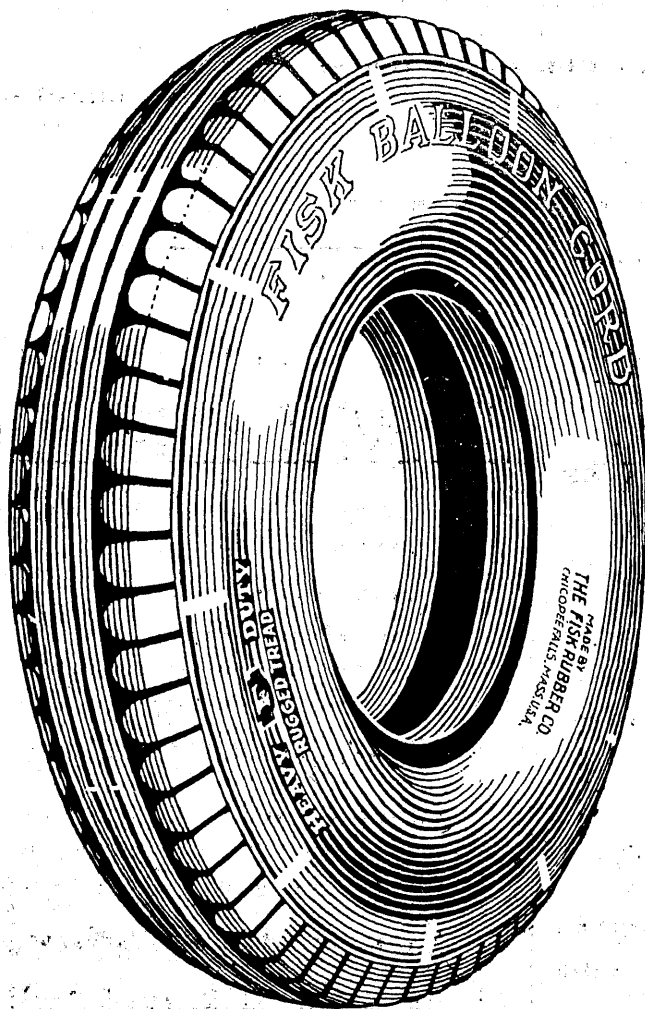
FISK

TIME TO
RE-TIRE
GET A FISK!

TRADE MARK REG. U.S. PAT. OFF.

Maailmakuulsad autokummid

Suur kilomeetrite
arv, põrutuseta ja
libisemiskartuseta
sõit,

mida

võimaldab eriline

Air-Flight

(õhulsõit)

ehitusviis.

FISK-KUMMIDE
PEAESINDUS

TALLINN,
Vene tän. Nr. 13

Telefon 437-18.